

Internationaal onderwijs in Nederland

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Drs. Jacob van der Wel
Lianne Bertling MSc
Dr. Piet Renooy

Amsterdam, oktober 2016
Publicatienr. 16009

© 2016 RegioPlan, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Economische Zaken

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RegioPlan. RegioPlan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

0 Summary	II
1 Inleiding	2
1.1 Achtergrond van het onderzoek	2
1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek	3
1.3 Internationaal onderwijs in Nederland	4
1.4 De opzet van het onderzoek	5
1.5 Leeswijzer	5
2 Nederlands internationaal onderwijs in een internationaal perspectief	8
2.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk	8
2.2 Leerlingenaantallen en ontwikkelingen in deze aantallen	8
2.3 Hoe 'internationaal' zijn de leerlingen van internationale scholen	11
2.4 Capaciteit en wachtlijsten	11
2.5 Enige kenmerken van internationale scholen	13
3 Internationaal onderwijs in Nederland	18
3.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk	18
3.2 Leerlingenaantallen en ontwikkelingen daarin	18
3.3 Inkomstenbronnen van internationale scholen	21
3.4 Relatie met het bedrijfsleven	21
3.5 Terreinen waarop de internationale scholen zich profileren	22
3.6 Wachtlijsten in het internationaal onderwijs	23
3.7 Knelpunten die de internationale scholen ervaren	24
4 Ervaringen van ouders	28
4.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk	28
4.2 Op zoek naar een internationale school	29
4.3 Knelpunten	32
4.4 Ervaringen met internationaal onderwijs buiten Nederland	32
4.5 Keuze voor vestiging in ons land	33
5 Ervaringen van werkgevers	38
5.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk	38
5.2 Vestigingskeuze en werving	38
5.3 Knelpunten	39
5.4 Verwachtingen van de overheid	40
5.5 Betrokkenheid bij de scholen	40
6 Aanbevelingen	42
6.1 Resumerend	42
6.2 Aanbevelingen	42
B1 De opzet van het onderzoek	46
B2 International scholen in Nederland	52
B3 Tabellenbijlage	54

Summary

0

0 Summary

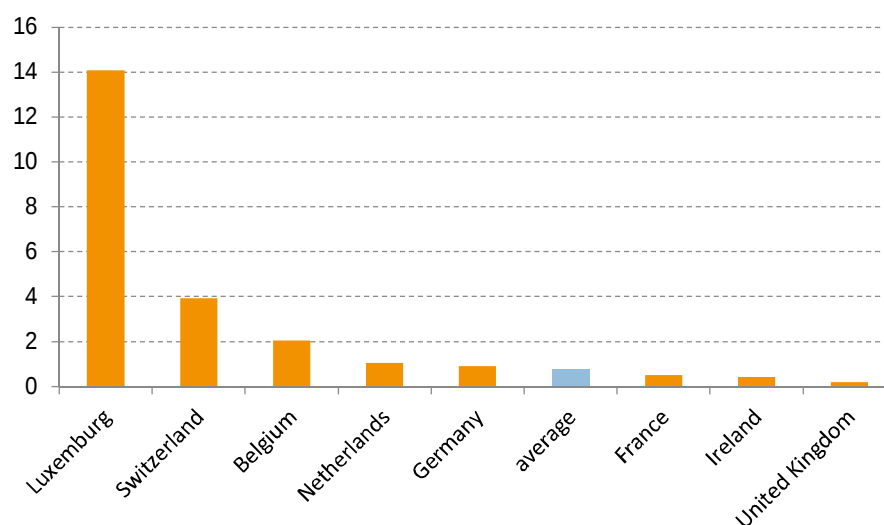
In the first half of 2016, Regioplan Policy Research conducted a study into international education in the Netherlands that was commissioned by the Ministry of Education, Culture and Science and The Ministry of Economic Affairs. The main questions answered in this study are:

1. How does the supply of international education relate to the demand for it in the Netherlands and in a number of neighbouring countries?
2. What are the nature and extent of the bottlenecks in international education?
3. What are the consequences for the competitiveness of the Netherlands?

Compared with that of other countries, the Dutch business climate is often regarded as favourable. Reasons why international companies are interested in our country include its stability, its good relations with other countries, the education level of its population, its geographical location and its excellent infrastructure. The first question this study aims to answer is the extent to which this positive picture is also true for the supply of international education in the Netherlands.

With regard to quantitative characteristics, international education in the Netherlands can measure up to international education in its neighbouring countries: participation in international education in the Netherlands is just above the average (with 1.1 pupils per thousand inhabitants), the supply of curricula is relatively broad, and the school fees of the international schools in the Netherlands are generally lower than in neighbouring countries.

Figure 1 Number of pupils in international education per 1000 inhabitants, by country (2015)
(sources: ISC; CIA The World Factbook)

The very strong growth in pupil numbers that has occurred in recent years is specifically 'Dutch'. The number of pupils enrolled in international education in the Netherlands has increased by half in recent years. This growth is much higher than in neighbouring countries.

In the Netherlands, there are four types of international schools:

1. government-funded Dutch schools with an international education department. In the Netherlands, these schools form the largest group among the schools offering international education.
2. private international schools;
3. foreign national schools;
4. schools associated with embassies.

The study focused on the first three types of schools, and includes 36 international schools (only main locations were counted).

In 2016, these international schools in the Netherlands together provide education to nearly 19,000 pupils. About half of these pupils go to a government-funded international school. Pupil number growth occurs most frequently in government-funded schools, but other international schools also witness a growth. The majority of international schools expect the number of pupils to increase further. This brings us to the question to what extent bottlenecks occur in international education in the Netherlands.

The international schools in the Netherlands can hardly cope with the growing demand, as evidenced by the fact that half of them have waiting lists. However, expanding the number of places is not always easy and the new places are often filled quickly. Compared with neighbouring countries, the pressure on international education in the Netherlands is relatively large.

Most of the children on the waiting lists are on waiting lists of international schools in the regions of Amsterdam and The Hague. These are also the regions where most international schools are located and jointly attract the most pupils.

The continued growth is mainly caused by (anticipated) developments in (international) business in the regions. As the pupil population of international education in the Netherlands largely consists of pupils who do not have Dutch nationality (84%), the development of the number of foreign expats in a region largely determines the development of pupil numbers in international education in the Netherlands.

The bottlenecks experienced by international schools in the Netherlands, are to a large degree related to the increase in pupil numbers and the occurrence of waiting lists: the school lacks sufficient capacity to take on new pupils and encounters problems when it wants to expand (financial headroom, accommodation). Some schools, moreover, report that the school building does not meet its own standards or is unsuited to offer certain services (such as sporting facilities). Incidentally, the latter does not only apply to schools with a waiting list; several other schools are not satisfied with the facilities either.

Especially the government-funded schools relatively often mention bottlenecks. In addition to growth-related problems, several government-funded schools also mention bottlenecks with regard to the recruitment of foreign teachers.

The most urgent problem is the shortage of places in international education. Parents with children at an international school sometimes encountered this shortage to their cost: fifteen percent of the parents who participated in our survey said that the current (international) school in which their child is enrolled was not the school of their first choice. In the (broader) Amsterdam region this applies to even 25 percent. Often, the reason is that at the school of their first choice there was no place available for their son or daughter.

The expectations that parents have of the international schools vary largely. When selecting a school for their child, both content-related (curriculum, the composition of the school) and practical aspects (costs, distance to school) are taken into account. In weighing the pros and cons, parents give priority to the more substantive aspects.

Nearly forty percent of the parents experienced bottlenecks in their search for an international school. Parents particularly mention the limited choice (of schools), the costs and the waiting lists. Parents of foreign nationality do not experience bottlenecks more often than families in which at least one of the parents is of Dutch nationality. Parents in the Randstad¹, excepting the Rotterdam region, encounter bottlenecks more frequently than average in finding an international school for their child.

¹ Urban agglomeration of Western Holland.

Nevertheless, the vast majority of the parents are of the opinion that their expectations of the international school came true to a (reasonably) high degree. The distance and travelling time to the school are reasonable according to most parents.

The last main question concerns the consequences for the competitiveness of the Netherlands. The availability of international education plays an important role to more than half of the parents in their decision whether or not to accept work in the Netherlands. This is especially true for parents of foreign nationality. Employers also observe that, especially when recruiting for senior positions, the presence of international education can make a difference.

Companies and organisations attach great importance to a broad and diverse availability of international schools in the region. If the children can attend a good and suitable school, this has a positive effect on the home situation and therefore on the performance of the employee. Therefore, they are worried by the shortage of places. Even though the availability of international education does not play a decisive role in the employers' choice to settle in our country, companies do take it into account. All this justifies an active attitude of the national government towards international education in the Netherlands.

Based on what parents say on the subject, the Netherlands has a well-functioning and affordable range of international education which attracts a growing number of pupils. This growth creates an increasing pressure on international schools in the Netherlands. Therefore, we recommend the following:

1. Increase the options, for example by stimulating the establishment of a number of new international schools, by helping to solve, where possible, the difficulties encountered by existing international schools that want to expand, and by experimenting with innovative schools that fall between regular and international education.
2. Monitor developments in the number of non-Dutch internationals in the Netherlands by region in order to timely determine whether the supply of international schools in the region is sufficient.
3. Build bridges between relevant parties at the regional level if there is a cause to strengthen the supply of international education in the region.
4. Organise knowledge exchange between municipalities about their experiences with international education, in order that municipalities can learn from each other.
5. Prevent parents from having to pay 'double' registration fees.

Inleiding

1

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Nederland doet het vaak erg goed wanneer het vestigingsklimaat wordt vergeleken met dat van andere landen. Internationale bedrijven vinden ons land onder meer interessant vanwege de stabiliteit, de goede relaties met andere landen, het opleidingsniveau van de Nederlanders, de ligging en de goede logistieke voorzieningen.² In hoeverre dit positieve beeld ook geldt voor aanbod van internationaal onderwijs in Nederland en of dit gevolgen heeft voor de keuze van internationale bedrijven voor Nederland als vestigingslocatie weten we nog niet.

Internationals met schoolgaande kinderen kunnen de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in hun keuze laten meewegen. Tot internationals rekenen we zowel personen met een andere nationaliteit die buiten Nederland woonachtig waren en al dan niet tijdelijk in Nederland werken, als personen met de Nederlandse nationaliteit die binnen twee jaar (voor minimaal twee jaar) buiten Nederland gaan werken of al meer dan twee jaar buiten Nederland werkzaam zijn geweest.

Er zijn echter meer redenen om beter zicht te willen hebben op de vraag naar en het aanbod van internationaal onderwijs. Zo hebben Dutch International Schools (DIS) en de Stichting Internationaal Onderwijs (SIO) begin 2015 een aantal knelpunten binnen het internationaal onderwijs in Nederland onder de aandacht gebracht van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Economische Zaken (EZ). De knelpunten doen zich volgens deze organisaties met name voor bij huisvesting, werving van leerkrachten en doorstromingsmogelijkheden voor buitenlandse leerlingen. Daarnaast zijn er uit verschillende regio's signalen dat het aanbod van internationaal onderwijs achterblijft bij de vraag en dat de wachtlijsten van internationale scholen groter worden. Volgens een onderzoek van de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) onder 42 internationale scholen kent een derde van deze scholen een wachtlijst.³

Aangezien de beschikbaarheid⁴ van internationaal onderwijs een factor kan zijn bij de locatiekeuze van internationaal actieve bedrijven die (deels) afhankelijk zijn van internationals⁵, is het de vraag of knelpunten in het internationaal onderwijs door dergelijke bedrijven als dermate belemmerend worden ervaren dat ze afzien van vestiging in ons land.

Het ministerie van OCW heeft nog geen compleet overzicht van feiten en cijfers ten aanzien van vraag en aanbod van internationaal onderwijs in Nederland. Ook over de aard en de omvang van de gesignaleerde knelpunten is nog geen duidelijkheid.

In haar Topsectorenbeleid houdt het ministerie van EZ zich onder meer bezig met het realiseren van een zo aantrekkelijk mogelijk vestigingsklimaat voor internationaal actieve bedrijven. Het economisch belang van vestiging door internationale bedrijven in Nederland is evident: 1 procent van de Nederlandse bedrijven is een onderneming onder buitenlandse zeggenschap. Deze bedrijven zorgen voor 15 procent van alle banen in Nederland (bijna 1 miljoen arbeidsplaatsen) en 25 procent van de private investeringen.⁶ Zoals al is opgemerkt, kan beschikbaarheid van internationaal onderwijs voor internationaal actieve bedrijven een factor zijn bij de keuze om zich al dan niet in Nederland te vestigen. Welk gewicht aan deze factor moet worden toegekend, is vooralsnog niet duidelijk.

² Zie bijvoorbeeld <http://investinholland.com/competitor-comparison/>

³ *Monitor Vestigingsklimaat 2015 deel 2: Internationale scholen*. (NFIA, oktober 2015).

⁴ Een onderdeel van deze beschikbaarheid is de prijs. Nederland behoort in vergelijking tot de ons omringende landen tot de landen waar het onderwijs relatief goedkoop is, aldus de *Monitor Vestigingsklimaat 2015*.

⁵ NFIA, 2015.

⁶ NFIA, 2015.

Tegen deze achtergrond hebben de ministeries van OCW en EZ opdracht gegeven tot een onderzoek waarin wordt nagegaan hoe Nederland het in vergelijking met een aantal ons omringende landen doet met betrekking tot het aanbod van internationaal onderwijs en wat eventuele knelpunten zijn. Het overzicht van en het inzicht in die knelpunten is nodig om vast te kunnen stellen of, en zo ja op welke wijze, knelpunten moeten en kunnen worden aangepakt om de aantrekkelijkheid van ons land als vestigingslocatie voor internationale bedrijven te versterken. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode maart tot en met augustus 2016.

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Het onderzoek moet antwoord geven op drie hoofdvragen:

1. Hoe verhoudt het aanbod van internationaal onderwijs zich tot de vraag ernaar, in Nederland en in een aantal omringende landen?
2. Wat zijn de aard en de omvang van de knelpunten in het internationaal onderwijs?
3. Wat zijn de gevolgen voor de concurrentiepositie van Nederland?

De uitkomsten moeten een stevige basis bieden om het gesprek met betrokken partijen aan te gaan over verbetering van de positie van het internationaal onderwijs in Nederland.

Om de drie hoofdvragen te kunnen beantwoorden, zijn onderstaande onderzoeksvragen geformuleerd (zie tabel 1.1). Bij elke vraag is aangegeven of deze vraag alleen voor de Nederlandse situatie beantwoord moet worden of ook voor de situatie in een aantal ons omringende landen.

Tabel 1.1 Onderzoeksvragen

	Nederland	Internationaal
Benchmarkgegevens		
a) Wat zijn de aantallen leerlingen (onderscheiden naar leerlingen die op een school staan ingeschreven en leerlingen die op een wachtlijst staan)?	✓	✓
b) Wat zijn de percentages leerlingen die (aantoonaar) voor bepaalde tijd in het land verblijven waar de school is gevestigd (ook hier onderscheiden naar ingeschreven leerlingen en leerlingen op een wachtlijst)?	✓	✓
c) Wat is de onderwijscapaciteit?	✓	✓
d) Wat zijn de toelatingscriteria?	✓	✓
e) Hoe worden de scholen gefinancierd (bekostiging door overheid, school fees, bijdragen bedrijven, etc.)?	✓	✓
f) Wat is de kwaliteit (erkende accreditatieorganisaties, faciliteiten e.d.)?	✓	✓
g) Welke onderwijsprogramma's worden aangeboden?	✓	✓
h) Waar mogelijk: weergave van de bevindingen per schooltype (privaat/bekostigd, primair onderwijs/voortgezet onderwijs, dagonderwijs/intern) en – voor Nederland – tevens per school	✓	✓
i) Eventueel: wat zijn de verwachtingen ten aanzien van de groei van internationale scholen?	✓	
Schoolkeuze		
j) Welke overwegingen hebben internationals bij de schoolkeuze voor hun kinderen (private of bekostigde internationale school, tweetalig onderwijs of regulier Nederlands onderwijs)? Is er wellicht sprake van een 'gedwongen' keuze (door bijvoorbeeld toelatingscriteria, kosten of wachtlijsten) die niet de voorkeur had?	✓	

⁷ Het gaat om internationale scholen in België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. Bij de vestiging van niet-Europese bedrijven in Europa zijn dit de landen waarmee Nederland doorgaans concurreert.

Vervolg tabel 1.1

	Nederland	Internationaal
Knelpunten		
k) Welke knelpunten doen zich voor bij internationaal onderwijs? Bijvoorbeeld rond het aantrekken van native speakers.		✓
l) Wat zijn de aard en de omvang van de knelpunten binnen het internationaal onderwijs in Nederland? Denk hierbij aan de werving van leerkrachten, huisvesting en de doorstromingsmogelijkheden (voor met name buitenlandse leerlingen onder vwo-niveau).	✓	
m) Op welke wijze hebben scholen de bezuinigingsmaatregel per 1 augustus 2014 (halvering aanvullende bekostiging voor leerlingen die internationaal georiënteerd onderwijs volgen) opgevangen? Hoe heeft dit zich vertaald (bijvoorbeeld hogere school fees, grotere klassen, minder faciliteiten)?	✓	
n) Welk beeld kan worden geschetst van de impact van de knelpunten (met name de wachtlijsten) op het vestigingsklimaat? Speelt het bijvoorbeeld een rol bij de locatiekeuze van een bedrijf? Is dit afhankelijk van het type bedrijf (multinational, andere bedrijven)?	✓	
Rol overheid en partners		
o) Welke belangen en rollen hebben OCW, EZ, NFIA & partners (Invest in Holland), provincies en gemeenten ten aanzien van internationaal onderwijs?	✓	

1.3 Internationaal onderwijs in Nederland

In Nederland kennen we vier typen internationale scholen:

1. Bekostigde Nederlandse scholen met een afdeling internationaal georiënteerd onderwijs. Deze scholen vormen de grootste groep onder de scholen die internationaal georiënteerd onderwijs aanbieden.
 2. Private internationale scholen, zoals bijvoorbeeld de beide British Schools en de International School Amsterdam (ISA).
 3. Buitenlandse nationale scholen, bijvoorbeeld de Deutsche Schule, het Lycée Français en de beide Japanse scholen.
 4. Ambassadescholen, bijvoorbeeld de Indonesische ambassadeschool in Wassenaar.
- De eerste drie groepen vormen de doelgroep van het onderzoek.⁸

Het grootste deel van de leerlingen in het internationaal onderwijs in Nederland gaat naar een bekostigde internationale school of naar een particuliere internationale school. De bekostigde scholen zijn reguliere Nederlandse scholen met een internationale afdeling. Zij worden (deels) gefinancierd door het ministerie van OCW en moeten opereren binnen de kaders van de Nederlandse onderwijsregelgeving. Het internationale aanbod van de bekostigde scholen is specifiek bedoeld voor kinderen met een buitenlands paspoort die (tijdelijk) in Nederland verblijven, en voor kinderen met een Nederlands paspoort die recent zijn teruggekomen uit het buitenland of op korte termijn naar het buitenland vertrekken.

Particuliere internationale scholen opereren volledig onafhankelijk van de Nederlandse overheid. Deze groep scholen is zowel in financieel opzicht als op het gebied van onderwijsregelgeving (WPO, WVO) niet gebonden aan een bepaald land, met uitzondering van de Leerplichtwet die ook voor leerlingen van deze scholen geldt. Als gevolg liggen de schoolkosten bij deze groep doorgaans (een stuk) hoger. De derde groep internationale scholen die in dit onderzoek betrokken wordt, zijn de buitenlandse nationale scholen. Deze scholen richten zich specifiek op kinderen van expats uit een bepaald land en volgen

⁸ De ambassadescholen blijven in dit onderzoek buiten beschouwing, evenals weekendscholen waar leerlingen kennis kunnen maken met de taal, cultuur en tradities van het land van herkomst (van hun ouders). Zo zijn er bijvoorbeeld Chinese, Poolse, Oekraïense en Bulgaarse scholen in Nederland.

het nationale curriculum van het desbetreffende land. De scholen worden doorgaans (deels) gefinancierd door het uitzendende land. Deze scholen staan onder toezicht van een buitenlandse autoriteit.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van het aantal internationale scholen per groep. Hierbij is uitgegaan van de scholen die de enquête hebben ingevuld (zie volgende paragraaf). Deze scholen vormen samen het gehele actuele aanbod van internationale scholen in Nederland.⁹

Tabel 1.2 Internationaal onderwijs in Nederland: typen en schoolsoorten

	Aantal scholen	Percentage
Bekostigde Nederlandse internationale school	24	67%
Private internationale school	4	11%
Buitenlandse nationale school	8	22%
<i>Totaal</i>	36	100%
Primair onderwijs	10	28%
Voortgezet onderwijs	5	14%
Primair en voortgezet onderwijs	21	58%
<i>Totaal</i>	36	100%

1.4 De opzet van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen:

- een voorbereidende fase, waarin we aan de hand van deskresearch en een aantal strategische interviews met belangrijke stakeholders een eerste beeld hebben geschetst van de situatie van internationale scholen in Nederland;
- een analyse van benchmarkgegevens, om het aanbod aan internationale scholen in Nederland en de geselecteerde buitenlanden in kaart te brengen. Hiervoor is gebruikgemaakt van data van The International School Consultancy (ISC);¹⁰
- een enquête onder internationale scholen in Nederland, om naast kwantitatieve gegevens meer inzicht te krijgen in ontwikkelingen en knelpunten;
- een enquête onder ouders van leerlingen van internationale scholen in Nederland, om hun overwegingen om in Nederland te gaan werken en hun ervaringen met het internationaal onderwijs in ons land in kaart te brengen;
- interviews met internationale bedrijven en organisaties, om een beeld te krijgen van de mate waarin de aanwezigheid van internationaal onderwijs een rol speelt bij de keuze van vestiging in ons land en welke invloed de aanwezigheid van dergelijk onderwijs heeft op de werving van internationaal personeel.

In Bijlage 1 zijn deze onderdelen verder uitgewerkt.

1.5 Leeswijzer

De rapportage is opgedeeld naar de vijf onderdelen van het onderzoek. In hoofdstuk 2 beschrijven we de uitkomsten van de benchmark van het aanbod aan internationale scholen in Nederland en de geselecteerde buitenlanden. Hoofdstuk 3 behandelt vervolgens de uitkomsten van de enquête onder inter-

⁹ Het NFIA noemt in haar verslag 42 internationale scholen (NFIA, 2015). In onze telling is een aantal locaties als één school geteld. Ook zijn de ambassadescholen niet meegerekend.

¹⁰ www.iscresearch.com.

ationale scholen in Nederland. De enquête onder ouders van leerlingen van internationale scholen in Nederland komt aan bod in hoofdstuk 4. Daarna beschrijven we in hoofdstuk 5 het perspectief van de werkgever. Tot slot geeft hoofdstuk 6 de overkoepelende conclusies en aanbevelingen van het onderzoek weer.

In de bijlagen beschrijven we achtereenvolgens de opzet van het onderzoek (bijlage 1), geven we een overzicht van de internationale scholen in Nederland (bijlage 2) en presenteren we een aantal tabellen die aanvullend zijn op hoofdstuk 2, hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 (bijlage 3).

Nederlands inter- nationaal onder- wijs in een interna- tionaal perspectief

2

2 Nederlands internationaal onderwijs in een internationaal perspectief

In dit hoofdstuk presenteren we gegevens over het internationaal onderwijs in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. Bij de vestiging van niet-Europese bedrijven in Europa zijn dit de landen waarmee Nederland doorgaans concurreert. Voor deze benchmark hebben we gebruikgemaakt van data van The International School Consultancy (ISC).¹¹ Om meer inzicht te krijgen in het verhaal achter de cijfers is contact opgenomen met enkele scholen en organisaties die zich inzetten voor het internationaal onderwijs.¹² Daarnaast is naar aanvullende informatie gezocht op internet.

2.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk

Op veel van de onderzochte kenmerken doet het internationaal onderwijs in Nederland niet onder voor het internationaal onderwijs in de andere zeven landen in deze benchmark. De participatie in het internationaal onderwijs ligt in Nederland, met 1,1 leerling per duizend inwoners, net boven het gemiddelde, het aanbod aan curricula is relatief breed en de school fees zijn doorgaans lager dan in de ons omringende landen.

Veel internationale scholen in Nederland kennen een wachtlijst.¹³ Bovendien is de capaciteit van de internationale scholen in Nederland grotendeels benut. In landen als België en Zwitserland is dat niet anders. Specifiek voor Nederland is echter wel de zeer sterke groei in de leerlingenaantallen die de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden. De internationale scholen in Nederland hebben weinig ruimte om verdere groei op te vangen. De druk op het internationaal onderwijs in Nederland is dus relatief groot. Een aandachtspunt daarbij is dat de leerlingenpopulatie van het internationaal onderwijs in Nederland voornamelijk uit niet-Nederlandse leerlingen bestaat. Het reguliere onderwijs is voor deze leerlingen niet altijd een passend alternatief.¹⁴

2.2 Leerlingenaantallen en ontwikkelingen in deze aantallen

In tabel 2.1 zetten we het aantal internationale scholen in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland en het aantal leerlingen van deze scholen op drie momenten naast elkaar.¹⁵ Voor deze benchmark is gebruikgemaakt van de gegevens die door International School Consultancy (ISC) zijn verzameld. Een van de uitgangspunten die ISC hanteert bij haar benadering van internationale scholen is dat het Engels geheel of gedeeltelijk de voertaal op deze scholen is. In de benchmark zijn alleen de gegevens meegenomen van scholen die *daarnaast* een internationaal curriculum aanbieden (bijvoorbeeld International Baccalaureate, IB) of een nationaal curriculum van een ander land dan het land waar de internationale school is gevestigd. In 2016 zijn er in de genoemde landen iets meer dan vierhonderd internationale scholen die hieraan voldoen. Bij elkaar bedienen deze scholen ruim 200.000 leerlingen.

¹¹ www.iscresearch.com. Een toelichting over het gebruik van deze data vindt u in Bijlage 1.

¹² Er is gesproken met de CEO van COBIS (Verenigd Koninkrijk), de president van ELSA (Frankrijk) en de directeur van een internationale school in België. Er is ook contact gezocht met SGIS (Zwitserland), AGIS (Duitsland), een internationale school in Luxemburg en een internationale school in Ierland, maar na herhaalde pogingen is het helaas niet tot een gesprek gekomen.

¹³ 58 procent volgens ISC, 50 procent in onze meting onder internationale scholen in Nederland, zie hoofdstuk 3.

¹⁴ Recent onderzoek in de regio Amsterdam, waaraan 386 internationals met kinderen in de schoolgaande leeftijd hebben meegewerkt, laat zien dat 45 procent van de kinderen van deze internationals regulier Nederlands onderwijs volgt, een bijna even groot deel (40%) van de kinderen gaat naar een internationale school (*Internationals over onderwijs*. Onderzoek, Informatie en Statistiek, gemeente Amsterdam, 2015).

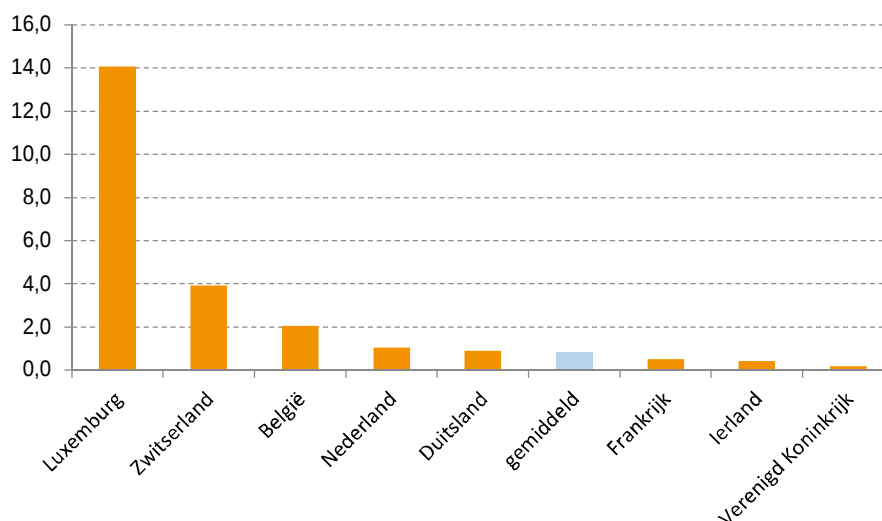
¹⁵ De gegevens over 2005 zijn volgens ISC wat minder betrouwbaar.

Tabel 2.1 Internationale scholen en leerlingenaantallen, per land (bron: ISC Research 2016)

	2005		2011		2016	
	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Aantal scholen	Aantal leerlingen	Aantal scholen	Aantal leerlingen
Nederland	24	6.983	28	12.509	41 ¹⁶	18.427
België	19	11.715	27	20.548	32	23.352
Duitsland	49	9.419	111	58.241	140	73.892
Frankrijk	38	14.701	58	29.244	65	33.749
Ierland	2	1.653	4	1.963	6	2.077
Luxemburg	3	3.709	5	6.253	7	8.080
Verenigd Koninkrijk	20	7.970	29	11.438	33	12.779
Zwitserland	42	10.956	59	26.328	82	33.629
Totaal	197	67.106	321	166.524	406	205.985

De *absolute aantallen* leerlingen zeggen ons niet zo veel, vandaar dat we het aantal leerlingen hebben gerelateerd aan het aantal inwoners van de onderzochte landen.¹⁷ De meest recente gegevens daarvan gaan over 2015. Deze hebben we vergeleken met het aantal leerlingen dat per land naar een internationale school gaat in 2015. In de acht landen gaan er per duizend inwoners gemiddeld 0,8 leerlingen naar een internationale school (figuur 2.1). Verhoudingsgewijs telt Luxemburg het grootste aantal leerlingen dat internationaal onderwijs volgt (14 leerlingen per duizend inwoners). Voor Nederland ligt de verhouding op 1,1 leerlingen per duizend inwoners. In Nederland gaan er dus *relatief* meer leerlingen naar het internationaal onderwijs dan in bijvoorbeeld Duitsland (0,9/1000 inwoners), maar minder dan België (2,1/1000 inwoners).

Figuur 2.1 Aantal leerlingen in het internationaal onderwijs per 1000 inwoners, per land (2015) (bronnen: ISC; CIA The World Factbook)

¹⁶ Wat betreft de internationale scholen in Nederland: ISC beschouwt verschillende locaties als zelfstandige school. Verder is een van de scholen die ISC heeft meegenomen vorig schooljaar gesloten. Daar tegenover staat dat ISC enkele internationale scholen waar Engels niet de voertaal is niet heeft meegenomen.

¹⁷ Hiervoor hebben we gebruikgemaakt van data uit het CIA The World Factbook. Het zou nog informatiever zijn om de aantallen leerlingen te relateren aan de aantallen leerlingen die naar regulier onderwijs gaan in de onderzochte landen, maar hiervan was helaas geen recente data beschikbaar.

Een verklaring voor de verschillen met Luxemburg en Zwitserland kan liggen in het relatief grote aandeel hoogopgeleide migranten in de beroepsbevolking van deze landen. Nederland blijft op dit vlak juist wat achter: 'Uit onderzoek van de AWT (2012) blijkt dat in Nederland ongeveer 3,4 procent van de kenniswerkers een buitenlander is (van binnen of buiten de EU). Hiermee bevindt Nederland zich in de achterhoede van de EU. Het EU-gemiddelde is vijf procent, in België is het 8,5 procent en in Duitsland 4,9 procent'.¹⁸

In de acht landen waarover informatie is verzameld, is in het internationaal onderwijs sprake van een matige tot sterke groei van het leerlingenaantal. Gemiddeld is het aantal leerlingen dat naar een internationale school gaat in de periode van 2011 tot 2016 met bijna een kwart toegenomen (tabel 2.2). In Nederland is de groei van het aantal leerlingen van internationale scholen in deze periode veel sterker dan in de landen die ons omringen.

Tabel 2.2 Groei van het aantal leerlingen in het internationaal onderwijs over de periode 2011-2016, per land (bron: ISC Research 2016)

	Groeipercentage 2011-2016
Nederland	47% ¹⁹
Luxemburg	29%
Zwitserland	28%
Duitsland	27%
Frankrijk	15%
België	14%
Verenigd Koninkrijk	12%
Ierland	6%
Gemiddelde groei	24%

Groei van het internationaal onderwijs in België en Frankrijk

De groei van internationaal onderwijs in België speelt zich hoofdzakelijk af in Brussel: *"Outside of Brussels there's a downturn of international schools, because of the bad economy. After the economic crisis, a lot of expats left Belgium because of the high taxes. Brussels' schools are big schools, affiliated to the EU. But anywhere around Brussels/in other areas, there's no real upturn of expats coming into the country."*²⁰

In Frankrijk is de groei minder sterk dan in Nederland. Volgens de ELSA zijn het met name de publieke en semi-private scholen waar de leerlingenaantallen groeien, door de toegenomen interesse voor meer internationaal georiënteerd onderwijs onder Franse jongeren. Feitelijk zijn dit Franse scholen met een internationaal accent. Groei van private internationale scholen die een internationaal curriculum aanbieden, vindt plaats in de grote steden (bijvoorbeeld Parijs, Toulouse).

¹⁸ *Buitenlandse kenniswerkers in Nederland. Waar werken en wonen ze en waarom?* (Planbureau voor de Leefomgeving, 2014, pagina 42)

¹⁹ Ter vergelijking, op basis van de gegevens uit het jaarverslag van DIS (*Annual report 2015. The Dutch International Schools*, 2016) nam het aantal leerlingen op de DIS-scholen tussen 2011 en 2015 toe met 58 procent.

²⁰ Aldus een directeur van een internationale school in België.

2.3 Hoe 'internationaal' zijn de leerlingen van internationale scholen

Leerlingen van een internationale school kunnen de nationaliteit hebben van het land waarin de internationale school is gevestigd. Op dit vlak lijken er behoorlijke verschillen te bestaan tussen de acht landen (tabel 2.3). Uit de beschikbare gegevens komt naar voren dat in Nederland ongeveer een op de zes leerlingen van een internationale school de Nederlandse nationaliteit heeft. Dit percentage is vergelijkbaar met landen als Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk. Een kanttekening hierbij is dat deze informatie niet voor alle internationale scholen in de acht landen beschikbaar is.

Tabel 2.3 Percentage leerlingen met de nationaliteit van het land waar de internationale school is gevestigd, per land (bron: ISC Research 2016)

	Percentage
Ierland	74%
Duitsland*	40%
Frankrijk*	36%
Verenigd Koninkrijk	18%
Nederland	16% ²¹
Zwitserland	14%
België*	7%
Luxemburg*	5%
Gemiddeld percentage 'eigen nationaliteit'***	47%

* Bij deze landen is de nationaliteit van een minderheid van de leerlingen bekend (<50%).

** Ook hierbij is de dekking minder dan vijftig procent.

2.4 Capaciteit en wachtlijsten

In de acht onderzochte landen gaat een toenemend aantal leerlingen naar een internationale school (zie tabel 2.2). Hoewel ook hier de gegevens niet dekkend zijn, is de indruk dat de internationale scholen in Nederland en in de meeste van de ons omringende landen weinig ruimte hebben om een eventuele verdere groei van het leerlingenaantal blijvend op te vangen: bijna 90 procent van de capaciteit is benut (tabel 2.4). Uitvraag onder de Nederlandse internationale scholen wijst uit dat een kwart van de internationale scholen in ons land verwacht dat het leerlingenaantal de komende jaren stabiel blijft (zie tabel 3.3); driekwart van de scholen verwacht verder te groeien.

²¹ In enquête onder de internationale scholen in Nederland is gevraagd naar de actuele aantallen leerlingen met een Nederlands paspoort. Gemiddeld komen we op een percentage van 17 procent (zie paragraaf 3.2). Met 23 procent zijn de leerlingen met een Nederlands paspoort wat sterker vertegenwoordigd in het bekostigde internationaal onderwijs dan bij de private internationale scholen in Nederland waar het percentage op 13 procent ligt. Bij de 'buitenlandse' internationale scholen in Nederland is dat 10 procent.

Tabel 2.4 Verhouding tussen instroom en capaciteit, per land (bron: ISC Research 2016)

	n (%N) ²²	Instroom	Capaciteit	Benutte capaciteit
Nederland*	18 (44%)	11.446	12.900	89%
België	16 (50%)	14.090	16.813	84%
Duitsland	38 (27%)	22.320	26.228	85%
Frankrijk	6 (9%)	**	**	**
Ierland	0	**	**	**
Luxemburg	2 (29%)	**	**	**
Verenigd Koninkrijk	11 (33%)	4.219	5.312	79%
Zwitserland	40 (49%)	20.419	23.193	88%
Totaal	131(32%)	72.494	84.446	86%

* Van verschillende internationale scholen in Nederland die niet in deze steekproef (van 18 scholen) zitten, weten we dat ze een wachtlijst kennen, dus dat ze geen capaciteit hebben om meer leerlingen aan te nemen.

** We beschikken over te weinig informatie over deze landen om verdere uitspraken te doen.

Van iets meer dan een kwart van de internationale scholen in de acht onderzochte landen (van 123 van de 405 scholen) weten we of ze al dan niet een wachtlijst kennen. Van deze 123 scholen hanteren er 74 een wachtlijst, dat is 60 procent. Nederland wijkt op dit punt nauwelijks af van de ons omringende landen. Uit de enquête onder internationale scholen in Nederland blijkt dat de helft van de scholen op dit moment een wachtlijst hanteert (zie paragraaf 3.5).

Capaciteit en wachtlijsten in Frankrijk

In grote steden werken veel internationale scholen aan uitbreiding, omdat het aantal leerlingen groeit. Met name Parijs kent een capaciteitsprobleem: *"The international schools there are all full. There's not enough provision and schools have waiting lists."* De groei van het aantal leerlingen in de grote steden is onder andere te relateren aan het groeiende aantal internationale expats dat zelfstandig naar Frankrijk komt. Buiten de grote steden is de vraag naar internationaal onderwijs juist (te) laag. Naast deze knelpunten is het in Frankrijk lastig om een nieuwe school met een IB-programma te starten door de bureaucratie vanuit het toezicht (overheid) en de moeite die het kost om de financiering van de grond te krijgen (bron: ELSA).

Ook in Nederland zien we het capaciteitsprobleem en de wachtlijsten met name bij de grote steden in de Randstad (zie paragraaf 3.5). Eerder is al opgemerkt dat leerlingenaantallen in het internationaal onderwijs in België vooral groeien in Brussel. Een directeur van een internationale school in België noemde verder de hoge kosten voor HR (door de belasting) als knelpunt.

²² Met n duiden we aan op hoeveel scholen deze informatie is gebaseerd, %N is het percentage dat deze scholen vormen ten opzichte van de hele (deel)populatie internationale scholen.

2.5 Enige kenmerken van internationale scholen

Veel internationale scholen kennen zowel een afdeling voor primair als een afdeling voor voortgezet onderwijs (tabel 2.5). Alles overziend ontloopt het aantal scholen waar leerlingen primair of secundair onderwijs kunnen volgen elkaar nauwelijks. Dat geldt ook voor ons land.

Tabel 2.5 Aanbod primair en voortgezet onderwijs, per land (bron: ISC Research 2016)

	n	Voorschool en/of primair onderwijs	Voortgezet onderwijs
Nederland	41	34	33
België	32	29	24
Duitsland	140	111	105
Frankrijk	65	53	50
Ierland	6	4	5
Luxemburg	7	6	6
Verenigd Koninkrijk	33	23	24
Zwitserland	82	62	71
Totaal	406	322	318

In de acht onderzochte landen bieden relatief veel scholen een International Baccalaureaat (IB) (tabel 2.6). Veel scholen bieden verschillende programma's naast elkaar aan. In Duitsland, Frankrijk en Zwitserland zien we naar verhouding veel internationale scholen met een tweetalig curriculum. Ook in Nederland is een groot aantal scholen tweetalig, maar deze laten we in het huidige onderzoek goeddeels buiten beschouwing omdat deze scholen doorgaans het Nederlandse curriculum volgen en daarom niet als een internationale school worden beschouwd.

Tabel 2.6 Oriëntatie die door de scholen gevolgd wordt, per land (bron: ISC Research 2016)²³

	n	IB	Internationaal	Brits	Amerikaans	Anders	Tweetalig
Nederland	41	21	33	26	6	24	7#
België	32	8	15	15	8	14	9
Duitsland	140	74	83	47	58	55	45
Frankrijk	65	15	42	43	21	48	43
Ierland	6	3	4	-	3	5	3
Luxemburg	7	2	5	4	1	5	1
Verenigd Koninkrijk	33	19	21	11	20	8	1
Zwitserland	82	49	59	39	24	40	32

* Onder de categorie Anders rekenen we bijvoorbeeld andere nationale curricula (Duits, Frans, Canadees, et cetera), Montessori en Steiner (vrije school).

Dit is altijd in combinatie met een internationaal curriculum.

We hebben geen compleet overzicht van de mate waarin er in elk land van overheidswege toezicht op internationale scholen wordt gehouden, al weten we dat dit bijvoorbeeld in Frankrijk wel het geval is. The Council of British International Schools (COBIS) houdt wereldwijd toezicht op de British Schools, dus ook in de onderzochte landen.

Verschillende scholen in Nederland (5 scholen), België (1 school), Duitsland (16, plus drie kandidaat-leden), Frankrijk (3), Ierland (2), het Verenigd Koninkrijk (5) en Zwitserland (14) zijn geaccrediteerd lid

²³ Gebaseerd op de gegevens van alle 406 scholen uit het overzicht van ISC.

van de New England Association of Schools and Colleges (NEASC). Ook de European Council of International Schools (ECIS) heeft geaccrediteerde leden in een aantal van de onderzochte landen²⁴, in elk geval in Duitsland, Ierland en Luxemburg. Onder IB-scholen vindt de accreditatie plaats onder verantwoordelijkheid van het International Baccalaureate (IB), voorheen bekend als International Baccalaureate Organization (IBO).

Internationaal onderwijs in Frankrijk

ELSA rekent alle scholen met een ten minste gedeeltelijk Engelstalig programma tot het internationaal onderwijs.²⁵ Hieronder zijn zowel scholen met een gedeeltelijk internationaal programma als scholen waar het curriculum geheel internationaal is (bijvoorbeeld IB, Brits of Amerikaans, maar ook Steiner of Montessori). Anders dan Nederland kunnen scholen met een geheel internationaal curriculum *geen* financiering van de overheid ontvangen. De school fees zijn de belangrijkste inkomstenbron van deze scholen. De private scholen in Frankrijk bedienen hoofdzakelijk kinderen van internationale werknemers: *"The French people will go to French schools if they can. Most parents think private schools are too expensive. The general belief in France is that education should be free."*

In Frankrijk zijn de publieke scholen of semi-private scholen met een internationale optie (*add on*) in de meerderheid. Op deze scholen volgen alle leerlingen het Franse onderwijsprogramma in het Frans. Daarnaast kunnen leerlingen de onderdelen 'taal en cultuur' en 'geschiedenis en aardrijkskunde' in hun moedertaal volgen. Deze scholen trekken niet alleen internationale leerlingen aan, maar ook veel Franse kinderen die geïnteresseerd zijn in onderwijs dat internationaler georiënteerd is.

De publieke internationale scholen in Frankrijk zijn dus niet helemaal te vergelijken met de bekostigde internationale scholen in Nederland waar een internationaal curriculum leidend is in het onderwijsprogramma. Overigens zien we ook in landen als Duitsland en Zwitserland voorbeelden van bekostigde internationale scholen. Luxemburg is de uitzondering op de regel dat de overheid niet of bij hoge uitzondering betrokken is bij de financiering van private internationale scholen. In Luxemburg ontvangen deze scholen maximaal veertig procent van de subsidie die de publieke scholen ontvangen.²⁶

Over de acht onderzochte landen bekeken, hanteert ongeveer een op de zeven internationale scholen toelatingscriteria met betrekking tot het niveau van de leerlingen (tabel 2.10). Nederland wijkt daar nauwelijks van af.

In Nederland hebben de bekostigde scholen afspraken gemaakt over de maximale school fee die ze de ouders in rekening mogen brengen. Voor het primair onderwijs zijn de bedragen lager dan voor het voortgezet onderwijs. Over het geheel genomen is de gemiddelde school fee²⁷ in Nederland vergelijkbaar met die in landen als Duitsland, Frankrijk en Luxemburg (tabel 2.7). De internationale scholen in Nederland vragen dus een relatief lage school fee. In België wordt gemiddeld een hogere bijdrage aan ouders gevraagd. Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk spannen echter de kroon. Van 'oudsher' zijn in deze landen de duurdere 'boarding schools' sterker vertegenwoordigd dan in een land als Nederland.

²⁴ De website van ECIS geeft geen overzicht.

²⁵ De respondent van ELSA hanteert hier een ruimere definitie van internationaal onderwijs dan wij in dit rapport gebruiken.

²⁶ <http://www.islux.lu/page.cfm?p=2806>

²⁷ ISC gebruikt hiervoor het begrip '*tuition fee*'.

Tabel 2.7 Gemiddelde school fee, in euro, per land (bron: ISC Research 2016)²⁸

	n (%N)	Gemiddeld laagste school fee (EUR)	Gemiddeld hoogste school fee (EUR)
Zwitserland	63 (77%)	21.085	26.626
Verenigd Koninkrijk	24 (73%)	20.520	26.339
België	27 (84%)	11.454	18.899
Frankrijk	48 (74%)	8.687	13.057
Nederland*	39 (95%)	8.400	10.212
Duitsland	57 (41%)	8.174	13.307
Luxemburg	5 (71%)	6.744	13.281
Ierland	5 (83%)	6.093	7.718

* Het gemiddelde van Nederland ligt inmiddels wat lager. De school die de hoogste 'school fee' vroeg, is inmiddels gesloten.

School fees in België

België kent geen door de staat bekostigd internationaal onderwijs. Internationale scholen zijn dus afhankelijk van de school fees die ze aan ouders vragen. De hoge schoolkosten in Brussel lijken volgens een directeur van de internationale school echter geen groot probleem te vormen voor expats: *"International schools in Brussels are very well functioning, because their students are mainly coming from governments or corporations who fully pay for school fees."*

Internationale scholen buiten Brussel proberen vanwege het afgenomen aantal expats lokale werknemers aan te trekken, maar voor hen vormen de hoge schoolkosten juist wel een probleem: *"Parents have to be very wealthy to be able to pay the school fees."*

De informatie over school fees heeft in veel gevallen betrekking op scholen met een gecombineerd aanbod. Wanneer deze informatie wel is uitgesplitst naar schoolsoort, wordt er in de onderzochte acht landen in de regel een hogere school fee gevraagd voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.

De bedragen die internationale scholen in Nederland vragen, zijn vaak lager dan in de ons omringende landen. Dit geldt met name voor de scholen die door de Nederlandse overheid worden bekostigd. Voor het primair onderwijs ligt de school fee die de bekostigde internationale scholen in Nederland in rekening brengen gemiddeld op ruim 4.300 euro²⁹ (exclusief Lighthouse Special Education dat een hoger tarief hanteert). In het voortgezet onderwijs liggen de gemiddelde school fees op ruim 6.200 euro voor de lagere klassen en op 6.900 euro voor de examenklassen. Tussen de laagste en de hoogste tarieven zijn behoorlijke verschillen tussen scholen, die kunnen oplopen tot bijna 4.000 euro.

Naast de school fee kunnen internationale scholen ook andere kosten in rekening brengen, bijvoorbeeld voor de aanmelding en de inschrijving.³⁰ Deze, doorgaans eenmalige, aanvullende kosten kunnen behoorlijk oplopen. Dit geldt voor de Nederlandse internationale scholen als de internationale scholen in de ons omringende landen.

²⁸ Gebaseerd op de gegevens van 268 scholen uit het overzicht van ISC.

²⁹ Deze informatie is ontleend aan gegevens over school fees die we vonden op de websites van deze Nederlandse scholen.

³⁰ ISC noemt *application fees*, *registration fees* en *capital fees*, waarbij het bij capital fee meestal gaat om een eenmalige investering in de school.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Internationaal onderwijs in Nederland

3

3 Internationaal onderwijs in Nederland

In dit hoofdstuk bespreken we de huidige stand van het internationaal onderwijs in Nederland. Hiervoor baseren we ons op de bevindingen uit de vragenlijst die door de internationale scholen is ingevuld en contacten die we tijdens de uitvoering van het veldwerk met deze scholen hadden. De ingevulde vragenlijsten dekken de volledige populatie internationale scholen in Nederland.³¹

3.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk

In 2016 tellen de internationale scholen in Nederland samen bijna 19 duizend leerlingen. Ongeveer de helft van deze leerlingen gaat naar een bekostigde internationale school. Over het geheel gezien volgt iets meer dan de helft van de leerlingen primair onderwijs. Het leerlingenaantal is de afgelopen jaren sterk gegroeid³² en de meeste internationale scholen verwachten dat deze groei doorzet. De aanhoudende groei wordt vooral veroorzaakt door (verwachte) ontwikkelingen in het (internationale) bedrijfsleven in de regio. Aangezien de leerlingenpopulatie van het internationaal onderwijs in Nederland grotendeels bestaat uit leerlingen die niet over een Nederlandse nationaliteit beschikken, is de ontwikkeling van het aantal buitenlandse internationals in een regio in sterke mate bepalend voor de ontwikkeling van het leerlingenaantal op de internationale scholen in Nederland.

Keerzijde van de groei is dat de internationale scholen nieuwe leerlingen niet altijd direct kunnen plaatsen. De helft van de internationale scholen in Nederland heeft een wachtlijst. Het merendeel van de kinderen op de wachtlijsten staat op de wachtlijst van een internationale school in de regio's Amsterdam (en omgeving) en Den Haag (en omgeving). Dit zijn ook de regio's waar de meeste internationale scholen gevestigd zijn en die gezamenlijk de meeste leerlingen trekken.

De meeste internationale scholen in Nederland ervaren knelpunten. Dit geldt in sterkere mate voor de bekostigde scholen. Als urgentste probleem noemen de scholen de problemen rond de huisvesting. Deze knelpunten staan vaak in directe relatie met de toename van het aantal leerlingen en de wachtlijsten die er zijn ontstaan: de school heeft onvoldoende capaciteit om nieuwe leerlingen aan te nemen en ondervindt problemen bij een eventuele uitbreiding (financiën, ruimte). Een deel van de scholen vindt (ook) dat het gebouw niet aan de eigen maatstaven voldoet of niet geschikt is om bepaalde voorzieningen aan te bieden. De internationale scholen in Nederland profileren zich meer op onderwijsinhoudelijke aspecten dan op de voorzieningen.

3.2 Leerlingenaantallen en ontwikkelingen daarin

Wanneer we de *huidige* leerlingenaantallen bij elkaar optellen, hebben de internationale scholen in Nederland bij elkaar bijna 19 duizend leerlingen (tabel 3.1).³³ Iets meer dan de helft van deze leerlingen (53%) is jonger dan 11 jaar. De meeste leerlingen volgen internationaal primair onderwijs. De kleinste internationale school heeft 25 leerlingen³⁴, de grootste school 2.307 leerlingen (die overigens verspreid over vier locaties zitten). De gemiddelde omvang van de scholen is 520 leerlingen.

³¹ Een overzicht van deze scholen vindt u in Bijlage 2.

³² Zie hoofdstuk 2, paragraaf 2.1.

³³ U kunt dit vergelijken met de cijfers van ISC (zie tabel 2.1).

³⁴ Het gaat om the Japanese School of Rotterdam. De Internationale School Tilburg heeft op het moment dat het onderzoek plaatsvindt slechts zeven leerlingen, maar is niet apart opgenomen. De verwachting is dat de school sluit.

Tabel 3.1 Leerlingenaantallen per leeftijdsgroep

	Aantal leerlingen
0 - 3 jaar – leerlingen	557
4 - 10 jaar – leerlingen	9.326
11 - 16 jaar – leerlingen	6.574
17 - 19 jaar – leerlingen	2.343
<i>Totaal</i>	<i>18.800</i>

De totale omvang van de leerlingenpopulatie in het internationaal onderwijs bedraagt minder dan 1 procent van de hele populatie leerlingen die in Nederland naar het primair of voortgezet onderwijs gaan.³⁵

Ongeveer de helft van de leerlingen die internationaal onderwijs volgen, gaat naar een internationale school die wordt bekostigd door het ministerie van OCW. De regio Den Haag (inclusief Delft, Voorburg, Oegstgeest en Leiderdorp) heeft het hoogste aantal internationale scholen (11) en het hoogste aantal leerlingen (8.579). De regio Amsterdam (inclusief Amstelveen, Hilversum en Almere)³⁶ volgt met acht internationale scholen en 4.887 leerlingen. Gezamenlijk zijn deze regio's goed voor ruim zeventig procent van de leerlingen die in ons land naar een internationale school gaan.

Bij de internationale scholen ligt het percentage leerlingen met een Nederlands paspoort gemiddeld op zeventien procent.³⁷ Bij de bekostigde scholen ligt dit percentage wat hoger, op 23 procent. Private internationale scholen en buitenlandse internationale scholen kennen een wat lager percentage leerlingen met een Nederlands paspoort (respectievelijk 13 en 10 procent). In het oosten ligt het percentage leerlingen met een Nederlands paspoort wat hoger dan gemiddeld (36%); bij de andere regio's schommelt het percentage rond het landelijke gemiddelde.

De groep leerlingen met een Nederlands paspoort bestaat uit:

- Nederlandse kinderen waarvan de ouders meer dan twee jaar buiten Nederland werkzaam zijn geweest en die in deze periode in het buitenland naar school zijn geweest;
- Nederlandse kinderen waarvan de ouders binnen twee jaar (voor minimaal twee jaar) buiten Nederland gaan werken en die in die periode in het buitenland naar school zullen gaan;
- kinderen van internationaal samengestelde gezinnen (een van de ouders heeft een andere nationaliteit dan de Nederlandse);
- Nederlandse kinderen die kiezen voor een internationale school (of waarvan de ouders een internationale school hebben gekozen voor hun kind).

De cijfers die we van de internationale scholen kregen over percentages Nederlandse leerlingen die repatriëren of die juist naar het buitenland gaan, zijn niet altijd bruikbaar. Op grond van de beschikbare informatie schatten we dat onder de Nederlandse leerlingen de groep leerlingen die terugkeert (*repats*) het grootst is (ongeveer 45%), duidelijk groter dan de groep Nederlandse kinderen die nog naar het buitenland gaat (ongeveer 25%). De rest van de leerlingen met de Nederlandse nationaliteit behoort tot de twee laatste groepen die hierboven genoemd zijn. Uit opmerkingen in de vragenlijst die door ouders van leerlingen is ingevuld, krijgen we de indruk dat er wellicht leerlingen zijn die buiten de doelgroep van het *bekostigde* internationaal onderwijs vallen.

³⁵ In 2015-2016 gaan in Nederland in totaal 2.438.781 leerlingen naar het primair of secundair onderwijs. Het percentage leerlingen dat hiervan naar een internationale school gaat is 0,77 procent.

³⁶ Dit komt overeen met de Metropoolregio Amsterdam.

³⁷ Ter vergelijking: het percentage dat we uit de gegevens van ISC destilleren, is ongeveer zestien procent (tabel 2.5). Het percentage leerlingen met een Nederlands paspoort loopt uiteen van twee tot zestig procent. Ongeveer twee derde van de leerlingen met een Nederlands paspoort gaat naar een bekostigde internationale school.

Driekwart van de internationale scholen verwacht de komende jaren te groeien (tabel 3.2). Vooral onder de bekostigde internationale scholen zijn er veel die groei verwachten (87%). Tussen de regio's zien we hierbij overigens weinig verschillen. Geen van de scholen verwacht een krimp van de leerlingenpopulatie.

Tabel 3.2 Hoe schat u de ontwikkeling van de leerlingenpopulatie van uw school de komende jaren in?

	Aantal	Percentage
Het aantal leerlingen neemt toe	27	75%
Het aantal leerlingen blijft min of meer stabiel	9	25%

De meest genoemde redenen voor de toename van het aantal leerlingen zijn de groei of uitbreiding van internationale bedrijven in de regio waarin de school ligt, het groeiende aantal bedrijven dat internationale werknemers in dienst heeft en het groeiende aantal internationale expats dat zelfstandig naar de regio komt (tabel 3.3). Tussen de regio's zijn hierbij weinig verschillen buiten dat de groei van het aantal internationale expats dat zelfstandig naar de regio komt relatief vaak is genoemd door scholen uit de regio Den Haag en scholen uit het oosten van ons land (Gelderland, Overijssel, Groningen).

Tabel 3.3 Waarom verwacht u een toename van de leerlingenpopulatie van uw school? (n=27)

	Aantal	Percentage
Internationale bedrijven in onze regio groeien/breiden uit	17	63%
In onze regio neemt het aantal bedrijven dat internationale werknemers in dienst heeft neemt toe	16	59%
Het aantal internationale expats dat zelfstandig naar onze regio komt, groeit	15	56%
Het aantal Nederlandse expats in onze regio groeit	7	26%
Anders*	8	30%

* Onder 'Anders' noemen scholen de vergroting van de capaciteit van de school.

Als bron van de aanwijzingen voor groei noemen de scholen de contacten van de school met het bedrijfsleven en regionale organisaties (als bijvoorbeeld universiteiten), maar ook de prognoses van de lokale overheden over de ontwikkeling van het aantal internationale 'kenniswerkers' in de regio.³⁸

Veertig procent van de scholen meldt dat er over de afgelopen jaren gezien belangrijke veranderingen hebben plaatsgevonden in de samenstelling van de leerlingenpopulatie.³⁹ De meest genoemde veranderingen zijn veranderingen van bedrijven of organisaties waaraan de instroom van de leerlingen is gerelateerd, het toegenomen aantal aanmeldingen voor het voortgezet onderwijs en, in iets mindere mate, het primair onderwijs en de verlenging van de periode dat leerlingen op school blijven. Tussen de regio's en de verschillende schooltypen treden hierbij geen opvallende verschillen op.

³⁸ Het aantal economisch actieve internationale werknemers in Nederland is tussen 2009 en 2013 sterk gestegen, terwijl in dezelfde periode een lichte afname van de totale werkzame beroepsbevolking in Nederland werd gemeten (*Internationals in Nederland: Kwantitatieve nulmeting. Regiorapportage Amsterdam*. Decisio, 2015).

³⁹ De bijbehorende tabel staat, samen met een aantal andere aanvullende tabellen, in bijlage 3.

3.3 Inkomstenbronnen van internationale scholen

De bijdrage van ouders is voor alle internationale scholen een belangrijke inkomstenbron van de school. 25 van de 36 internationale scholen ontvangen een bekostiging van de Nederlandse overheid, 8 ontvangen een bekostiging van een andere overheid dan de Nederlandse (tabel 3.4). 7 scholen ontvangen (enige) ondersteuning vanuit het bedrijfsleven. Dat laatste geldt in wat sterkere mate voor de internationale scholen die niet bekostigd zijn en voor scholen in de regio's Den Haag en Amsterdam. Vijf scholen ontvangen een bijdrage van de gemeente of provincie. Dit gebeurt vooral buiten de Randstad en op één uitzondering na betreft het allemaal bekostigde scholen.

Tabel 3.4 Wat zijn de inkomstenbronnen van uw school?

	Aantal	Percentage
Bijdragen van ouders*	36	100%
Bekostiging door de Nederlandse rijksoverheid (ministerie van OCW)	25	69%
Bekostiging door een andere overheid dan de Nederlandse	8	22%
Bijdragen van bedrijven	7	19%
Bijdragen van gemeente of provincie	5	14%
Bijdragen uit fondsen	1	3%
Andere bronnen	4	11%
Deze informatie wil ik niet delen**	1	3%

* Voor de scholen die dit niet zelf noemden, hebben we op de website van de school gekeken of de school een school fee vraagt.

** De inkomstenbronnen die we van deze school uit publieke bronnen kennen, hebben we in de tabel verwerkt.

De bekostigde scholen hebben in 2014 te maken gehad met een bezuiniging op de aanvullende bekostiging van OCW. De meeste scholen hebben dit (gedeeltelijk) opgevangen door de school fee te verhogen.

3.4 Relatie met het bedrijfsleven

De instroom van leerlingen in het internationaal onderwijs kan afhankelijk zijn van een beperkt aantal bedrijven. Uit gesprekken die we in de oriëntatiefase van ons onderzoek hebben gevoerd, weten we dat dit riskant kan zijn voor de school. Eén internationale school verloor in korte tijd een groot aantal leerlingen toen twee internationale bedrijven zich uit de regio terugtrokken.

Ongeveer een op de vijf internationale scholen in Nederland zegt dat voor de instroom in (zeer) hoge mate afhankelijk te zijn van één of enkele (internationale) bedrijven (tabel 3.5). In meerderheid zijn dat bekostigde internationale scholen. Tussen de regio's zien we geen grote verschillen.

Tabel 3.5 In welke mate bent u voor de instroom van leerlingen afhankelijk van één of enkele (internationale) bedrijven?

	Aantal	Percentage
Helemaal niet	6	16%
Nauwelijks	7	23%
In redelijke mate	16	42%
In hoge mate	4	13%
In zeer hoge mate	3	6%

Het aantal bedrijven dat scholen noemen, varieert sterk; drie scholen die zeggen in (zeer) hoge mate van de instroom van leerlingen afhankelijk te zijn, noemen respectievelijk aantallen van een, drie en vijf bedrijven.

Vijf van de internationale scholen zeggen afspraken te hebben gemaakt met bedrijven of organisaties over het (minimum) aantal kinderen dat op school geplaatst moet worden.

3.5 Terreinen waarop de internationale scholen zich profileren

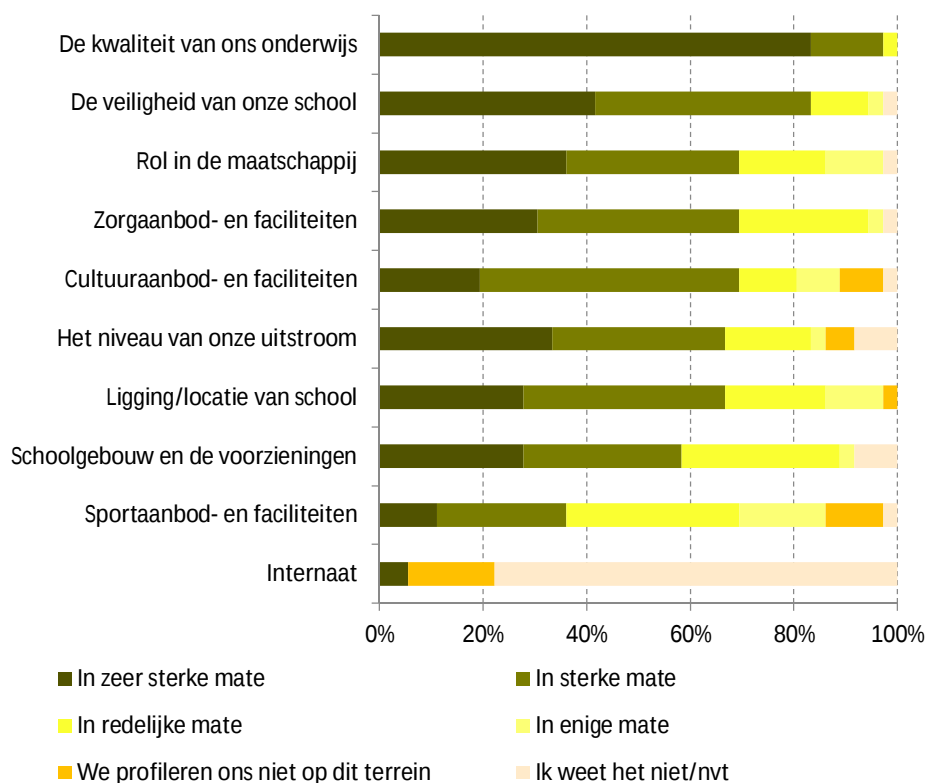
De terreinen waarop de internationale scholen in Nederland zich het sterkst profileren, zijn:

- de kwaliteit van ons onderwijs: 97 procent van de scholen in (zeer) sterke mate;
- de veiligheid van onze school: 83 procent in (zeer) sterke mate;
- onze rol in de maatschappij: 69 procent in (zeer) sterke mate;
- het niveau van onze uitstroom: 67 procent in (zeer) sterke mate;

Er zijn 'slechts' twee internationale scholen die zich profileren als internaat.

In figuur 3.1 presenteren we de mate waarin de scholen zich op de gevraagde terreinen profileren.

Figuur 3.1 In welke mate profileert uw school zich op de volgende terreinen?

3.6 Wachtlijsten in het internationaal onderwijs

De helft van de 36 internationale scholen in Nederland kent een wachtlijst.⁴⁰ Hierbij zien we overigens geen verschillen tussen bekostigde en niet-bekostigde internationale scholen. Met name in de Randstad, met uitzondering van de regio Rotterdam, en in het zuiden van ons land (Brabant en Limburg) hanteren relatief veel internationale scholen een wachtlijst. In het oosten (Gelderland, Overijssel en Groningen) heeft geen van de zeven internationale scholen een wachtlijst.

Eén van scholen hanteert al sinds 2002 een wachtlijst, drie andere scholen hebben sinds 2016 een wachtlijst. Gemiddeld genomen hebben de scholen sinds drie jaar een wachtlijst.

In totaal staan er 1004 kinderen op de wachtlijst.⁴¹ De wachtlijsten in de regio's Amsterdam (en omgeving) en Den Haag (en omgeving) zijn samen goed voor ruim 900 leerlingen. De langste wachtlijst omvat 300 leerlingen.⁴² De achttien scholen met een wachtlijst kunnen gemiddeld zestig kinderen niet direct plaatsen. Kanttekening hierbij is dat een kind bij verschillende internationale scholen op een wachtlijst kan staan. Het aantal leerlingen op de wachtlijsten staat dus niet gelijk aan het aantal plaatsen voor leerlingen dat het internationaal onderwijs in Nederland tekortkomt.

Voor vrijwel alle scholen met een wachtlijst geldt dat hier kinderen voor het primair onderwijs op staan (tabel 3.5).

Tabel 3.5 Voor welke leeftijdsgroepen geldt de wachtlijst? (n=18)? (NB Hierbij zijn meer antwoorden mogelijk)

	Aantal
0 - 3 jaar	5
4 - 10 jaar	17
11 - 16 jaar	10
17 - 19 jaar	1

Zeven van de achttien scholen met een wachtlijst hebben als gevolg daarvan het toelatingsbeleid aangepast. Meestal gaat het daarbij om een aanpassing van aannamebeleid, zodat broers en zussen van de zittende leerlingen voorrang krijgen.

Vier van de achttien internationale scholen die (nog) geen wachtlijst hebben, verwacht voorlopig (de komende vijf jaar of langer) niet te hoeven uitbreiden (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Hoeveel kan uw school nog groeien binnen de bestaande huisvesting? (n=18)

	Aantal
We verwachten het komende jaar niet te hoeven uitbreiden	7
We verwachten de komende twee jaar niet te hoeven uitbreiden	1
We verwachten de komende vijf jaar niet te hoeven uitbreiden	3
We verwachten de komende tien jaar niet te hoeven uitbreiden	1
Ik weet het niet	6

⁴⁰ Ter vergelijking: in haar verslag stelt de NFIA dat een op de drie scholen een wachtlijst kent (zie *Monitor Vestigingsklimaat najaar 2015 deel 2: Internationale scholen*). De ISC noemde 58 procent (zie tabel 2.7, gebaseerd op een deel van de populatie).

⁴¹ Een internationale school uit de regio Amsterdam wilde het aantal kinderen op de wachtlijst niet noemen, omdat dat te veel een momentopname is. Het aantal kinderen dat in deze regio op een wachtlijst staat, is dus waarschijnlijk iets hoger.

⁴² Het gaat om een school in de regio Amsterdam.

Dit alles overziend, lijkt de druk op de capaciteit van de internationale scholen in de regio Rotterdam en in het oosten van ons land lager dan in (de rest van) de Randstad en in het zuiden van het land.

3.7 Knelpunten die de internationale scholen ervaren

Tachtig procent van de internationale scholen in Nederland zegt knelpunten te ervaren. Dit geldt in sterkere mate voor de bekostigde scholen. Tussen de regio's zijn daarbij maar marginale verschillen.

Veruit het meest genoemde knelpunt is de huisvesting van de school.⁴³ Daarnaast noemen veel scholen de werving van internationale leerkrachten, de onvoorspelbaarheid van de omvang van de leerlingenpopulatie en de bezuinigingen van het Rijk (tabel 3.7). Gemiddeld noemen de bekostigde internationale scholen ruim drie knelpunten, waar de andere internationale scholen gemiddeld iets minder dan twee knelpunten aanvinken. Opnieuw zien we tussen de regio's maar kleine verschillen, al zeggen scholen uit het oosten van Nederland (Gelderland, Overijssel, Groningen) wat minder knelpunten te ervaren.

Tabel 3.7 Welke knelpunten ervaren de internationale scholen? (n=28)

	Aantal	Percentage
De huisvesting van onze school	22	79%
De werving van (internationale) leerkrachten	15	54%
De onvoorspelbaarheid van de omvang van de leerlingenpopulatie	13	46%
Bezuinigingen van het Rijk	12	43%
Het ontbreken van het gevoel van urgentie bij de (lokale) overheid	10	36%
De beperkte doorstroombmogelijkheden voor leerlingen	8	29%
Bezuinigingen van de gemeente	6	21%
De kosten die we de ouders in rekening moeten brengen	5	18%
Concurrentie van andere internationale scholen	2	7%
Anders*	6	21%

* Onder 'Anders' noemen scholen de bureaucratie, de belastingdruk (school moet vennootschapsbelasting afdragen), ruimtegebrek en de uitstel van de nieuwbouw.

Uit de gesprekken die we in de beginfase hadden met diverse betrokkenen weten we dat de werving van internationale leerkrachten en bezuinigingen van het Rijk vooral bekostigde scholen parten spelen. Op basis van de vragenlijsten merken we dat ook problemen rond de huisvesting significant vaker door de bekostigde scholen worden genoemd. Verder noemen bekostigde scholen vaker knelpunten die betrekking hebben op de rol van de overheid (bezuinigingen van rijk of gemeente en het ontbreken van het gevoel van urgentie bij de overheid). Internationale scholen uit de regio Amsterdam zijn daarbij wat kritischer op de rol van de overheid dan scholen uit andere regio's.

Huisvesting van de school is ook het knelpunt waaraan de internationale scholen de hoogste urgentie aan toekennen (tabel 3.8).

⁴³ Huisvesting is ook een van de knelpunten die Dutch International Schools (DIS) en Stichting Internationaal Onderwijs (SIO) in hun brieven aan de ministeries van OCW en EZ benoemen resp. d.d. 27 januari 2015 en 4 februari 2015. Naast dat knelpunt noemen ze de halvering van de rijksbekostiging, de uitstroom van internationale studenten en de werving van 'internationale' docenten.

Tabel 3.8 Welk knelpunt is momenteel het belangrijkste (en moet als eerste worden opgelost)? (n=28)

	Aantal	Percentage
De huisvesting van onze school	18	64%
De onvoorspelbaarheid van de omvang van de leerlingenpopulatie	3	11%
De werving van (internationale) leerkrachten	1	4%
Bezuinigingen van het Rijk	1	4%
Het ontbreken van het gevoel van urgentie bij de (lokale) overheid	1	4%
De kosten die we de ouders in rekening moeten brengen	1	4%
Anders*	3	11%

* Onder 'Anders' vermelden scholen onder meer de belasting die de school moet afdragen en veiligheid (terrorismedreiging).

Huisvesting is een landelijk probleem dat vooral als knelpunt wordt genoemd door de bekostigde scholen. Het knelpunt hangt niet per se samen met de wachtlijsten: ook enkele scholen zonder wachtlijst noemen huisvesting als knelpunt.

Bij huisvesting kunnen zich verschillende knelpunten voordoen; bij de precisering noemen scholen vooral het gebrek aan capaciteit en problemen rond een eventuele uitbreiding (financiering, ruimtegebrek) (tabel 3.9). Gemiddeld noemen scholen die zeggen huisvesting als knelpunt te ervaren ruim drie verschillende knelpunten die betrekking hebben op de huisvesting.

Tabel 3.9 Welke knelpunten rond huisvesting ervaart u? (n=22)

	Aantal
We hebben onvoldoende capaciteit om nieuwe leerlingen aan te nemen (wachtlijsten)	15
Financiering van eventuele uitbreidingsplannen	15
Er is geen ruimte voor eventuele uitbreiding	14
Het schoolgebouw voldoet (kwalitatief) niet aan onze maatstaven	10
Het schoolgebouw is onvoldoende geschikt om bepaalde voorzieningen aan te bieden (sport, cultuur, et cetera)	8
Het schoolgebouw is niet goed bereikbaar	4
Andere knelpunten rondom de huisvesting van onze school*	7

* Onder 'Anders' vermelden scholen onder meer het gebruik van noodgebouwen (3x), de verkeerscirculatie, spreiding over meerdere gebouwen, hoge huurkosten.

De problemen rond huisvesting worden door de scholen als een complex probleem ervaren. In de beginfase is met verschillende betrokkenen gesproken over problemen met huisvesting en over de rol van de gemeente daarbij. Hoewel gemeenten in de praktijk al veel voor bekostigde en particuliere internationale scholen lijken te doen, zijn er grote verschillen tussen de gemeenten. Bij de ene gemeente is meer mogelijk dan bij de andere. De gemeente Den Haag profileert zich als internationale stad en hecht daarom ook belang aan de aanwezigheid van internationaal onderwijs in de gemeente. De gemeente heeft er bovendien al ruime ervaring mee.

Ook bij de werving van personeel kunnen scholen verschillende knelpunten ervaren. Het meest genoemd zijn regelgeving die belemmert dat niet-Europese leerkrachten kunnen worden geworven, de tijd die het kost om diploma's van internationale leerkrachten te erkennen en de moeite die het kost om geschikte leerkrachten te vinden (tabel 3.10). Gemiddeld noemen de vijftien scholen die werving als knelpunt hebben aangevinkt bij de uitsplitsing ruim twee verschillende knelpunten.

Tabel 3.10 Welke knelpunten rond werving ervaart u? (n=13)

	Aantal
Regelgeving belemmert de werving van niet-Europese leerkrachten (er moet eerst binnen Nederland en binnen Europa worden geworven)	11
De erkenning van diploma's van internationale leerkrachten kost (te) veel tijd	10
Het is moeilijk om geschikte leerkrachten te vinden	9
De aanvraag van een tewerkstellingsvergunning kost (te) veel tijd	7
Het salaris van docenten is gebonden aan de afspraken die zijn vastgelegd in de cao	6
De tewerkstellingsvergunning geldt voor maximaal één jaar	3
Andere knelpunten rondom de werving van personeel*	4

* Onder 'Anders' noemen scholen onder meer lage lonen voor leerkrachten tegenover hoge looneisen, en erkenning van Duits diploma.

Aan de acht scholen die de beperkte doorstroommogelijkheden voor leerlingen als knelpunt hebben aangevinkt, hebben we gevraagd of ze dit konden toelichten. In hun toelichting melden deze scholen:

- Er is geen Engelstalig vmbo-/havo-aanbod (met internationaal diploma) voor leerlingen die het niveau van de school niet aankunnen (door vijf van de acht scholen genoemd).
- Voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben (special educational needs), is er na hun dertiende geen internationaal vervolgonderwijs (vso, praktijkonderwijs) (genoemd door twee scholen).
- Onbekendheid van het IB DP (*Diploma Programme*) diploma bij de universiteiten. Geen recht bij loting (hoogwaardig diploma). Problemen met doorstroming na behalen van MYP (*Middle Years Programme*) richting MBO4 (vanwege taaltoets) (genoemd door één school).

Ervaringen van ouders

4

4 Ervaringen van ouders

Na de internationale scholen laten we de ouders van kinderen in het internationaal onderwijs in Nederland aan het woord. Om deze ouders te bereiken, hebben we half mei 2016 alle internationale scholen in Nederland per e-mail benaderd met het verzoek om een link naar een digitale vragenlijst voor ouders door te sturen naar de ouders van de leerlingen (van de internationale afdeling) van de school.

Uiteindelijk hebben 23 scholen aan ons verzoek voldaan. Van 21 scholen hebben (deels aanzienlijk) meer dan twintig ouders de vragenlijst ingevuld. In totaal hebben 1177 ouders meegedaan. Het gaat om ouders van kinderen op scholen uit Almere (twee scholen), Amsterdam (twee scholen), Arnhem, Breda, Delft, Den Haag (vier scholen), Eindhoven, Groningen (twee scholen), Hilversum, Leiderdorp, Maastricht, Oegstgeest, Rotterdam (drie scholen) en Utrecht. Hierbij zijn de bekostigde internationale scholen goed vertegenwoordigd: 94 procent van de responderende ouders heeft een kind dat naar een van deze scholen gaat.

Iets meer dan een derde van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft de Nederlandse nationaliteit of heeft een partner met de Nederlandse nationaliteit.⁴⁴

4.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk

In de voorgaande hoofdstukken stelden we al vast dat het aantal leerlingen dat in Nederland naar een internationale school gaat de afgelopen jaren flink is gegroeid. Mede als gevolg van deze groei kennen relatief veel internationale scholen een wachtlijst. Uitbreiding van het aantal plaatsen lijkt niet altijd makkelijk en de nieuwe plaatsen zijn soms snel gevuld.⁴⁵ Een deel van de ouders die onze enquête hebben ingevuld heeft dit aan de lijve ondervonden: vijftien procent van de ouders zegt dat de huidige school waar hun kind naartoe gaat niet de eerste keuze was, in de regio Amsterdam (en omgeving) ligt dat percentage zelfs op 25 procent. Een deel van deze ouders noemt plaatsgebrek bij de school van hun eerste keuze daarvoor als reden.

Bij het zoeken van een geschikte internationale school voor hun kind maken veel ouders gebruik van hun eigen netwerk (werk of privé) en internet. Bij de keuze van de school spelen inhoudelijke (curriculum, samenstelling van de school) en praktische aspecten (kosten, afstand) een rol. De inhoudelijke aspecten wegen hierbij wat zwaarder. Bijna veertig procent van ouders ondervond knelpunten bij het zoeken van een school. Ouders noemen dan vooral de beperkte keuze (uit scholen), de kosten en de wachtlijsten. Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse ervaren niet vaker knelpunten dan ouders waarvan er ten minste een de Nederlandse nationaliteit heeft. Ouders in de Randstad, met uitzondering van de regio Rotterdam, ondervinden vaker dan gemiddeld knelpunten bij het zoeken van een internationale school voor hun zoon of dochter.

Veruit de meeste ouders menen dat hun verwachtingen van de school ten minste in redelijk sterke mate zijn uitgekomen. Ook de afstand en de reistijd naar de school vallen volgens de meeste de ouders mee.

Werk is voor verreweg de meeste ouders (86%) een reden om zich (weer) in Nederland te vestigen. Daarachter speelt de aanwezigheid van internationaal onderwijs een prominente rol: een derde van de ouders zegt dat het heeft meegespeeld in de afweging om zich in ons land te vestigen. Bij de aanvaarding van werk in Nederland en, in iets sterkere mate, bij de keuze van een woonplaats speelt de beschikbaarheid van internationaal onderwijs voor respectievelijk 62 en 67 procent van de ouders met een

⁴⁴ Uit de scholenvragenlijst blijkt dat 17 procent van de leerlingen in het internationaal onderwijs de Nederlandse nationaliteit heeft (eventueel naast een tweede nationaliteit). De ouders met de Nederlandse nationaliteit (of een partner met de Nederlandse nationaliteit) zijn oververtegenwoordigd in de respons op de vragenlijst.

⁴⁵ Zo realiseerde een internationale school enkele jaren terug een uitbreiding met 350 plaatsen. Volgens de prognose van de school zou deze uitbreiding toereikend zijn tot 2020, maar binnen een jaar waren de nieuwe plaatsen allemaal gevuld.

andere nationaliteit dan de Nederlandse in (zeer) sterke mate een rol. De kinderen van deze ouders vormen de grootste doelgroep voor het internationaal onderwijs in Nederland.

4.2 Op zoek naar een internationale school

Gemiddeld hebben de responderende ouders 1,5 kinderen die naar een internationale school gaan.⁴⁶ De ouders hebben wat vaker kinderen in het primair onderwijs dan in het voortgezet onderwijs.⁴⁷

Bij het zoeken naar een school voor hun kind maken ouders gebruik van verschillende bronnen. Een groot deel van de ouders heeft de school gevonden via werkgever of collega's, vrienden of familie of door zelf te zoeken op internet (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Hoe hebben ouders school gevonden? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Via werkgever of collega's	342	29%
Via een website*	337	29%
Via vrienden of familie	325	28%
Via social media	98	8%
Via een bemiddelingsbureau	24	2%
Anders**	180	15%

* Als website noemen veel ouders Google of de website van de school. Verder zijn bijvoorbeeld de websites van DIS, SIO, Expatica en I am expat regelmatig genoemd.

** Onder 'Anders' noemen ouders bijvoorbeeld internet (in de vragenlijst al opgenomen als aparte categorie) of de vorige school van hun kind. Verder is er veel overlap met de andere antwoordcategorieën (werk/bekenden).

Vijftien procent van de ouders zegt dat de huidige school waar hun kind naar toe gaat niet de eerste keuze was van de ouders. Vooral in de regio Amsterdam (inclusief Amstelveen, Hilversum en Almere) zijn er relatief veel ouders waarvan het kind niet naar de school van de eerste keuze gaat (25%).

Bijna de helft van de ouders noemt als reden dat die school geen plaats had (tabel 4.2). Van de 1177 responderende ouders konden er 86 ouders (oftewel 7%) hun kind niet naar de school van hun eerste keuze sturen omdat de school geen plaats had.

Tabel 4.2 Waarom was de school niet de eerste keuze? (n=182)

	Aantal	Percentage
De school van onze eerste keuze had geen plaats (er is een wachtlijst)	86	47%
De school van onze eerste keuze vraagt een te hoge school fee	47	26%
Mijn kind/kinderen voldeed/voldeden niet aan de toelatingscriteria van de school van onze eerste keuze	4	2%
Anders*	62	34%

* Onder 'Anders' schrijven ouders bijvoorbeeld de afstand naar de school, de taalbarrière, sociale hindernissen.

In tabel 4.3 presenteren we de factoren die volgens de ouders een rol spelen bij de keuze van een school voor hun kind. Vier factoren springen eruit: het curriculum van de school, de internationale samenstelling van de school, de afstand tot de school vanuit de woonplaats en de schoolkosten. Twintig procent van de ouders zegt dat ze geen alternatief voor de school hadden. Overigens geldt dat laatste in

⁴⁶ In totaal gaat het om 1785 leerlingen.

⁴⁷ De bijbehorende tabel en andere aanvullende tabellen bij dit hoofdstuk staan in bijlage 3.

significant sterkere mate voor regio's waar het aanbod van internationale scholen schaarser is: in het zuiden en het oosten van ons land.

Tabel 4.3 Welke factoren speelden een rol bij de keuze van de school? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Het curriculum van de school	716	61%
De internationale samenstelling van de school	696	59%
Afstand tot de school vanuit onze woonplaats	558	47%
De schoolkosten	484	41%
Het imago van de school	379	32%
De resultaten die de school met haar leerlingen behaalt	293	25%
De aansluiting van het curriculum op de vorige school van mijn kind/kinderen	278	24%
Lessen in de eigen taal	278	24%
Afstand tot de school vanuit ons werk	260	22%
Aanvullend aanbod van de school (sport, cultuur, zorg, et cetera)	233	20%
De veiligheid van de school	227	19%
Lessen in de Nederlandse taal	140	12%
Er was geen alternatief	238	20%
Anders*	160	14%

* Onder 'Anders' beschrijven ouders onder meer het gebruik van Engels als voertaal, de grootte van de school en van de groepen (beiden klein). Verder is er opnieuw veel overlap met de andere antwoordcategorieën.

Gemiddeld noemen ouders ruim vier aspecten die een rol spelen bij de keuze van een school. Op de vraag welke factor het belangrijkste is, noemen veel ouders het curriculum van de school, de internationale samenstelling van de school en de schoolkosten (tabel 4.4). De afstand naar de school wordt wat minder vaak als doorslaggevende factor genoemd. Verschillen tussen de regio's zijn hierbij niet eenduidig.

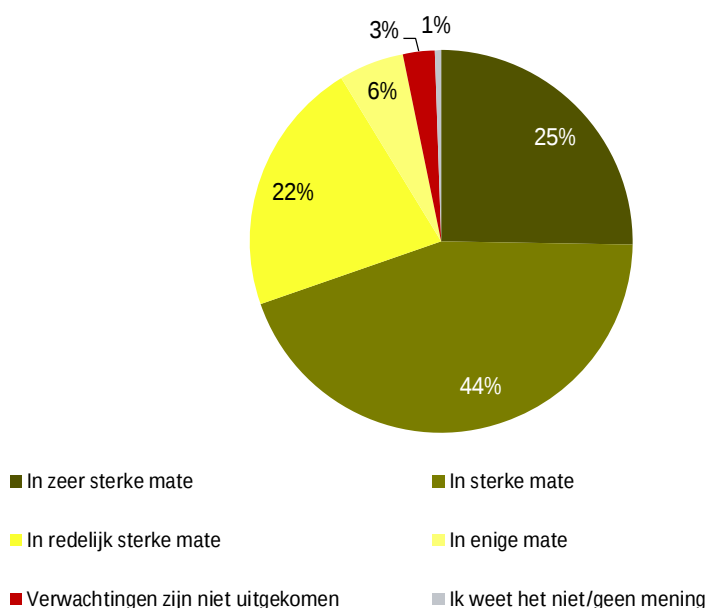
Tabel 4.4 Welke factor is het doorslaggevend bij de keuze van de school? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Het curriculum van de school	196	17%
De internationale samenstelling van de school	174	15%
De schoolkosten	141	12%
De aansluiting van het curriculum op de vorige school van mijn kind/kinderen	104	9%
Lessen in de eigen taal	97	8%
Afstand tot de school vanuit onze woonplaats	93	8%
Afstand tot de school vanuit ons werk	43	4%
De resultaten die de school met haar leerlingen behaalt	42	4%
Het imago van de school	40	3%
Aanvullend aanbod van de school (sport, cultuur, zorg, et cetera)	9	1%
De veiligheid van de school	8	1%
Lessen in de Nederlandse taal	5	0%
Er was geen alternatief	124	11%
Anders*	101	9%

Verwachtingen

Uitgaande van de mate waarin de verwachtingen die ouders van te voren van de school hadden zijn uitgekomen, worden ouders niet vaak teleurgesteld door de school van hun kind (figuur 4.1): 70 procent meent dat hun verwachtingen in (zeer) sterke mate zijn uitgekomen. Hierbij zijn slechts kleine verschillen tussen de regio's.

Figuur 4.1 In welke mate zijn de verwachtingen die u van te voren van de school had uitgekomen?

Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse vinden significant vaker dat hun verwachtingen in (zeer) sterke mate zijn uitgekomen dan ouders met de Nederlandse nationaliteit (of met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft) (respectievelijk 73 en 64%).

Iets meer dan negenhonderd ouders hebben hun antwoord toegelicht. Veel ouders drukken hierbij hun tevredenheid over de school uit. Onderwerpen waar ouders zich zorgen over maken, zijn bijvoorbeeld de kwaliteit van de school, het karakter van de school, de hoge kosten en de communicatie door de school. Uit de toelichting blijkt verder dat de verwachtingen van ouders zeer sterk uiteen kunnen lopen; waar de ene ouder de ontspannen sfeer op een school roemt, kan de andere deze juist te los en te weinig op prestaties gericht vinden.

Afstand naar de school

De gemiddelde afstand naar de internationale school is ruim 8,5 kilometer, gemiddeld kost het 20 minuten om naar school te komen. Bijna 90 procent van de ouders vindt de afstand naar school (zeer) aanvaardbaar (tabel 4.5).⁴⁸

Tabel 4.5 Hoe aanvaardbaar vindt u deze afstand? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Zeer aanvaardbaar	528	45%
Aanvaardbaar	501	43%
Niet zo aanvaardbaar	119	10%
Onaanvaardbaar	9	1%
Zeer onaanvaardbaar	10	1%
Ik weet het niet/geen mening	10	1%

⁴⁸ Wellicht niet helemaal verrassend, maar hierbij is een verband met de afstand en de reisduur: hoe verder de afstand/reisduur, hoe groter de kans dat de ouders deze (zeer) onaanvaardbaar vinden.

In de regio Rotterdam zijn de kinderen het langst onderweg (ruim 26 minuten); dit heeft echter nauwelijks invloed op de mate waarin ouders in deze regio de afstand acceptabel vinden. Ouders in de regio's Den Haag (inclusief Delft, Voorburg, Oegstgeest en Leiderdorp), Amsterdam (inclusief Amstelveen, Hilversum en Almere) en Utrecht wonen relatief wat dichterbij de internationale school van hun kind. Naar verhouding kost het in de grote steden wat meer tijd om de afstand naar de internationale school te overbruggen.

4.3 Knelpunten

Bijna veertig procent van de ouders meldt dat ze knelpunten hebben ervaren bij het zoeken van een geschikte internationale school voor hun kind (of kinderen). Dat geldt in sterkere mate voor ouders in Utrecht (46%) en Amsterdam en omgeving (44%). Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse ondervinden niet vaker knelpunten dan ouders met de Nederlandse nationaliteit (of met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft).

De meest genoemde knelpunten zijn het beperkte aantal scholen waaruit ouders kunnen kiezen, de (hoge) school fee en de wachtlijsten (tabel 4.6). Gemiddeld noemen ouders die knelpunten ervaren 2,5 knelpunten.

Tabel 4.6 Welke knelpunten heeft u ervaren bij het zoeken van een geschikte school voor uw kind(eren)? (n=443)

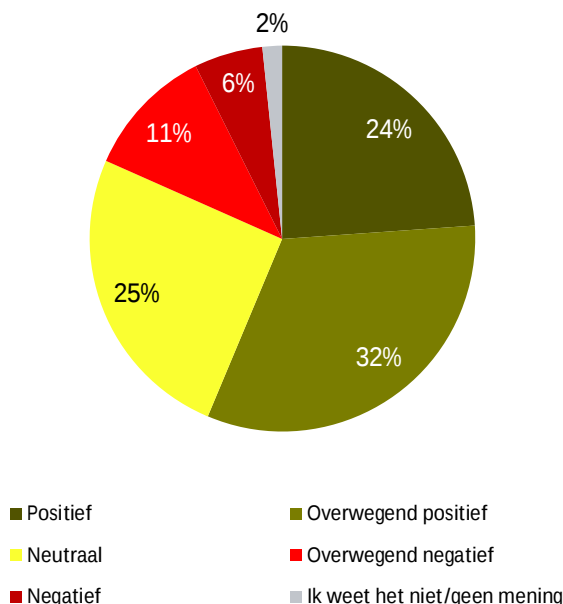
	Aantal	Percentage
Het aantal scholen waaruit we kunnen kiezen, is beperkt	306	69%
De (hoge) school fee die de school vraagt	206	47%
Scholen hebben een wachtlijst	198	45%
De afstand naar de internationale school is te groot	117	26%
Er is onvoldoende informatie te vinden over (internationaal) onderwijs in Nederland	101	23%
De aansluiting van het curriculum op de vorige school van mijn kind/kinderen is onvoldoende	58	13%
De aansluiting van de school op het niveau van mijn kind/kinderen is onvoldoende	46	10%
Anders*	86	19%

* Onder 'Anders' noemen ouders onder meer gebrek aan mogelijkheden binnen Nederlands onderwijs, gebrek aan extra ondersteuning (bijvoorbeeld bij dyslexie), onvoldoende aansluiting bij vervolgonderwijs.

4.4 Ervaringen met internationaal onderwijs buiten Nederland

Bijna een derde van de ouders heeft ervaring met kinderen op een internationale school buiten Nederland. Van deze ouders heeft, als ze dit vergelijken met het internationaal onderwijs in het buitenland, 56 procent een (overwegend) positieve indruk van het internationaal onderwijs in Nederland (figuur 4.2). Een op de zes ouders vindt dat het internationaal onderwijs (overwegend) negatief afsteekt tegen het internationaal onderwijs buiten Nederland.

Figuur 4.2 Wat is uw indruk van het internationaal onderwijs in Nederland in vergelijking tot het internationaal onderwijs buiten Nederland? (n=364)

Een relatief klein deel van de kinderen (10%) gaat niet alleen naar de internationale school, maar daarnaast ook nog naar een zaterdag- of weekendschool waarin ze onderwijs krijgen in de taal en cultuur van het land waar (een van) de ouders vandaan komen.

4.5 Keuze voor vestiging in ons land

Driekwart van de ouders (of hun partners) werkt voor een internationale werkgever (tabel 4.7). Ouders in de regio Den Haag onderscheiden zich doordat ze naar verhouding vaker voor een internationale organisatie werken (44%). Ouders in Amsterdam en omgeving, Utrecht en het zuiden van Nederland daarentegen hebben juist vaker een internationaal bedrijf als werkgever (respectievelijk 64%, 75% en 62%).

Tabel 4.7 Hoe is uw werkgever (of de werkgever van uw partner) het best te kenschetsen? (n=1173)

	Aantal	Percentage
Internationaal bedrijf	619	53%
Internationale organisatie	260	22%
Nederlands bedrijf	109	9%
Nederlandse organisatie	80	7%
Eigen bedrijf	105	9%

Bij 35 procent van de ouders draagt de werkgever bij aan de schoolkosten. Dit geldt in sterke mate voor ouders die voor een internationale organisatie werken (63%) en in iets minder sterke mate voor ouders die werken voor een internationaal bedrijf (41%). In de regio Den Haag, waar relatief veel ouders voor een internationale organisatie werken, krijgen de ouders dan ook vaker een tegemoetkoming van de werkgever dan ouders elders in het land. Ongeveer een kwart van de ouders met een Nederlandse werkgever krijgt een bijdrage in de schoolkosten van deze werkgever. De verschillen zijn significant.

Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse krijgen significant vaker een bijdrage dan ouders met de Nederlandse nationaliteit (of met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft): 41 procent tegen 24 procent.

Als de werkgever een bijdrage in de schoolkosten levert, dan is dat in bijna de helft van de gevallen het volledige bedrag (tabel 4.8).

Tabel 4.8 In welke mate draagt uw werkgever of de werkgever van uw partner bij aan de schoolkosten? (n=410)

	Aantal	Percentage
De werkgever betaalt de volledige schoolkosten	197	48%
De werkgever betaalt een groot deel van de schoolkosten (meer dan 75%)	66	16%
De werkgever betaalt een deel van de schoolkosten (tussen 25% en 75%)	121	30%
De werkgever betaalt een klein deel van de schoolkosten (minder dan 25%)	13	3%
Beide werkgevers betalen samen een deel van de schoolkosten	13	3%

56 procent van de ouders zegt dat de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in (zeer) sterke mate een rol heeft gespeeld bij de aanvaarding van werk in Nederland (tabel 4.9). Een vijfde van de ouders zegt dat internationaal onderwijs daarbij geen enkele rol heeft gespeeld.

Tabel 4.9 In welke mate heeft de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in ons land een rol gespeeld bij de aanvaarding van werk in ons land? (n=1168)

	Aantal	Percentage
In zeer sterke mate	353	30%
In sterke mate	301	26%
In redelijk sterke mate	145	12%
In enige mate	52	4%
Het heeft geen rol gespeeld	252	22%
Ik weet het niet/geen mening	65	6%

Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse zeggen significant vaker dat beschikbaarheid van internationaal onderwijs in (zeer) sterke mate een rol heeft gespeeld bij de aanvaarding van werk dan ouders met de Nederlandse nationaliteit (of met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft) (respectievelijk 62% en 44%).⁴⁹ Voor ouders in de regio Oost speelt het een minder sterke rol dan voor ouders in de andere regio's.

Bij de keuze van een woonplaats speelt de beschikbaarheid van internationaal onderwijs vaker een rol in de afweging die de ouders maken. Zestig procent stelt dat het in (zeer) sterke mate een rol heeft gespeeld bij de keuze van de woonplaats (tabel 4.10).

⁴⁹ Een verklaring hiervoor kan (deels) zijn dat het bij ouders met de Nederlandse nationaliteit niet altijd gaat om internationals. Dit geldt ook voor de uitsplitsing bij tabel 4.12.

Tabel 4.10 In welke mate heeft de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in ons land een rol gespeeld bij de keuze van uw woonplaats? (n=1166)

	Aantal	Percentage
In zeer sterke mate	407	35%
In sterke mate	308	26%
In redelijk sterke mate	152	13%
In enige mate	61	5%
Het heeft geen rol gespeeld	199	17%
Ik weet het niet/geen mening	39	3%

Ook bij de keuze van de woonplaats zeggen ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse significant vaker dat de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in (zeer) sterke mate een rol heeft gespeeld dan ouders met de Nederlandse nationaliteit (of met een partner die de Nederlandse nationaliteit heeft) (respectievelijk 67% en 51%). Opnieuw hechten de ouders in de regio Oost hieraan wat minder belang bij hun keuze dan ouders in de andere regio's.

Voor ouders waarvan er ten minste één de Nederlandse nationaliteit heeft, speelt de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in een significant minder sterke mate een rol bij de aanvaarding van werk in ons land en bij de keuze van de woonplaats.

Werk is veruit het meest genoemd als factor in de afweging om zich in Nederland te vestigen (tabel 4.11). De aanwezigheid van internationaal onderwijs is door een derde van de ouders genoemd als factor. Gemiddeld noemen de ouders twee factoren die meespelen in hun afwegingen.

Tabel 4.11 Welke van de volgende onderwerpen hebben een rol gespeeld in de afweging van u of uw gezin om zich (weer) in Nederland te vestigen? (n=1166)

	Aantal	Percentage
Mijn werk (of dat van mijn partner)	998	86%
Het (internationaal) onderwijs in Nederland	384	33%
De woonomgeving (bijvoorbeeld cultuuraanbod, winkels, horeca, natuur)	305	26%
De ligging van Nederland ten opzichte van het land (of de landen) van herkomst	189	16%
De Nederlandse cultuur	177	15%
We wilden dichterbij familie of vrienden wonen	146	13%
Mijn opleiding (of die van mijn partner)	82	7%
Het woningaanbod (bijvoorbeeld bereikbaarheid, prijs)	61	5%
Anders*	164	14%

* Onder 'Anders' noemen ouders bijvoorbeeld het 'terug' integreren in Nederland. Verschillende ouders schreven niet in Nederland te wonen, maar in België of Duitsland. Een deel van de ouders merkte op dat ze Nederlands zijn en ook altijd in Nederland hebben gewoond.

Iets meer dan een derde van de ouders verwacht minder dan vijf jaar in Nederland te wonen (tabel 4.12). Aan de andere kant verwacht een bijna even grote groep ouders langer dan vijf jaar in Nederland te wonen. Drie op de tien ouders weet nog niet hoe lang ze in Nederland zullen wonen.

Tabel 4.12 Hoe lang verwacht u in Nederland te wonen? (n=1157)

	Aantal	Percentage
0-2 jaar	82	7%
2 tot 5 jaar	339	29%
Langer dan 5 jaar	402	35%
Dat weet ik nog niet	334	29%

Ouders met een andere nationaliteit dan de Nederlandse verwachten doorgaans minder lang in Nederland te wonen dan ouders die wel de Nederlandse nationaliteit hebben. Ouders met kinderen op een internationale school in Den Haag en omgeving en in het oosten van het land verwachten gemiddeld genomen wat korter in ons land te verblijven dan ouders in de andere regio's.

Ervaringen van werkgevers

5

5 Ervaringen van werkgevers

De laatste groep stakeholders die in het onderzoek is betrokken, zijn de werkgevers. In totaal zijn er elf interviews afgenomen met internationale bedrijven die zich recent of enige jaren geleden in Nederland hebben gevestigd, met Nederlandse bedrijven die actief werven onder internationals en met internationale organisaties.

5.1 De belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk

Werkgevers wegen de aanwezigheid van internationaal onderwijs mee in de keuze voor vestiging in ons land. Bij de werving van personeel speelt de beschikbaarheid van internationaal onderwijs nog een sterkere rol. Met name voor de invulling van senior functies kan de aanwezigheid van internationaal onderwijs het verschil maken tussen wel of niet een baan in ons land accepteren. Werkgevers noemen de aanwezigheid van internationaal onderwijs in de regio (heel) belangrijk voor het goed functioneren van het bedrijf. Zij hechten daarbij belang aan voldoende diversiteit in het aanbod, omdat hun bedrijven en organisaties vaak een diverse groep internationale werknemers trekken.

Werkgevers zien het tekort aan plaatsen op internationale scholen in hun regio als grootste knelpunt. Naast een tekort aan plaatsen kaarten werkgevers beperkingen in het aanbod van internationaal onderwijs in ons land aan. Ze willen graag dat de (centrale) overheid stimuleert dat het aanbod van internationale scholen in Nederland wordt uitgebreid, zowel in absolute zin (het aantal plaatsen) als de diversiteit ervan. Werknemers suggereren dat ook de (verdere) ontwikkeling van de internationalisering van het reguliere onderwijs in Nederland nog kan worden gestimuleerd.

Het beleid rondom internationaal onderwijs is volgens werkgevers in belangrijke mate een regionale aangelegenheid, waarbij gemeenten (en provincie) idealiter samen optrekken. Verschillende werkgevers zijn zelf betrokken bij de ontwikkeling van het internationaal onderwijs in hun regio.

5.2 Vestigingskeuze en werving

Vestiging

Werkgevers stellen dat de keuze voor vestiging in ons land in eerste instantie door andere factoren wordt bepaald. Hierbij speelt de markt waarop de bedrijven/organisaties zich begeven een centrale rol. De vraag of er internationaal onderwijs aanwezig is, komt pas later in rangorde. *“There were many other reasons for wanting to set up here. It was well known that there’s good education, which was important but not a driving factor.”* Hoewel het geen doorslaggevende factor is voor de vestiging, is de aanwezigheid van internationaal onderwijs in de regio belangrijk voor het goed functioneren van het bedrijf. Alle respondenten geven aan dat hun bedrijf of organisatie (veel) belang hecht aan internationaal onderwijs in de regio: *“If we can find good and strong education, our families do well and if our families do well, that’s good for our business.”*

Werving

Het aanbod van internationale scholen in ons land speelt dan ook een significante rol bij de werving van internationaal personeel. Volgens een aantal respondenten is het zelfs een doorslaggevende factor: *“Als er geen goed internationaal onderwijs is, dan zeggen ze gewoon nee. Hoe aantrekkelijk de baan ook is.”* Deze bevinding sluit aan bij de uitkomsten van de ouderenquête (hoofdstuk 4), waarin bijna twee derde van de niet-Nederlandse ouders zegt dat de beschikbaarheid van internationaal onderwijs in (zeer) sterke mate een rol heeft gespeeld bij de aanvaarding van werk in Nederland. Andersom komt het volgens werkgevers voor dat werknemers vertrokken omdat het in de regio ontbrak aan internationaal onderwijs in de moedertaal. Twee van de elf werkgevers zeggen dat de aanwezigheid van internationaal onderwijs nabij hun locatie niet of nauwelijks een rol speelt bij de werving van personeel. Een van deze werkgevers werft voornamelijk jonge/net afgestudeerde mensen voor wie dit (nog) geen thema is. De beschikbaarheid van internationaal onderwijs is vooral van belang voor de invulling van senior functies; dat is de doelgroep met schoolgaande kinderen.

Omdat zij vaak een diverse groep internationale werknemers in dienst hebben, vinden bedrijven en organisaties het belangrijk om (voldoende) keuze te hebben tussen internationale scholen in de regio. Verschillende respondenten loven daarom het brede aanbod in Den Haag.

Onder Nederlandse werknemers is de beschikbaarheid van internationaal onderwijs vooral van belang voor terugkerende Nederlandse expats (*repats*) met (oudere) kinderen die een groot deel van hun schoolloopbaan op een internationale school hebben doorgebracht. In de praktijk kiezen deze ouders, volgens werkgevers, vaak voor een reguliere Nederlandse school. Dit ondersteunt de bevinding uit de vorige hoofdstukken dat de vraag naar internationaal onderwijs vooral wordt gestuurd door de aanwezigheid van werknemers met een andere nationaliteit dan de Nederlandse.

5.3 Knelpunten

Werkgevers noemen verschillende knelpunten die deels betrekking hebben op de kwantiteit van het aanbod, deels op de kwaliteit. Deze knelpunten zijn (grooten)deels afhankelijk van de regio waarin het bedrijf of de organisatie is gevestigd.

Kwantiteit van het aanbod

Het tekort aan plaatsen op internationale scholen is veruit het meest gehoorde knelpunt (genoemd voor de regio's Amsterdam, Den Haag en Eindhoven). Ook dit sluit aan bij de bevindingen onder scholen en ouders die eerder in dit rapport besproken zijn.⁵⁰ Het tekort aan plaatsen leidt volgens werkgevers tot vertraging in het aanstellings- en vestigingsproces van werknemers. Bij een van de bedrijven komt het regelmatig voor dat gezinnen van werknemers in het land van herkomst blijven wonen en dat werknemers geregeld heen en weer reizen om hun gezin te bezoeken. Dit kan leiden tot veel stress voor de gezinnen en heeft ook zijn weerslag op het bedrijf.

Door de wachtlijsten kunnen er ook extra kosten voor de ouders ontstaan, bijvoorbeeld omdat ouders hun kinderen bij verschillende scholen aanmelden en bij iedere aanmelding aanmeldingskosten in rekening worden gebracht die niet kunnen worden teruggevraagd of omdat een duurdere private internationale school het enige alternatief is.

Eén respondent noemt de hoge schoolkosten van internationale scholen als drempel. Werknemers willen hun kinderen liever naar een reguliere school sturen, maar de taalbarrière staat dit in de weg. Het bedrijf van deze respondent draagt overigens niet bij aan de schoolkosten.

Kwaliteit van het aanbod

Knelpunten rond de kwaliteit van het onderwijs leveren een gefragmenteerder beeld op. Zo mist een van de werkgevers een internationale variant van beroepsonderwijs. Daarnaast benoemen werkgevers (net als enkele scholen, zie hoofdstuk 3) het beperkte aanbod voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben (*special educational needs*). Een andere werkgever meent dat het internationaal onderwijs in Nederland over het geheel gezien steeds slechter aansluit bij de wensen van internationals en dat scholen niet flexibel genoeg zijn om moderne ontwikkelingen en technologieën bij te kunnen houden, met name op het vlak van virtueel onderwijs.

Andere knelpunten hebben betrekking op het regionale aanbod aan internationaal onderwijs (gebrek aan les in de moedertaal), de kwaliteit van het onderwijs (achteruitgang op een specifieke school) en het gebrek aan culturele sensitiviteit (onvoldoende oog voor verschillende culturele normen en waarden).

Drie werkgevers zien geen knelpunten. Een van hen stelt dat de dichtheid van het aanbod aan internationaal onderwijs in de Randstad prima verzorgd is in vergelijking met andere landen. Een ander heeft

⁵⁰ Zie paragraaf 3.4 en 3.5 in hoofdstuk 3 en paragraaf 4.2 in hoofdstuk 4.

afspraken met een school over plaatsingen gemaakt en ervaart daarom geen knelpunten. De derde maakt steeds minder gebruik van expats en huurt zo veel mogelijk Nederlandse werknemers in.

5.4 Verwachtingen van de overheid

Bedrijven en organisaties willen met name dat er een oplossing komt voor het plaatsgebrek, het knelpunt dat een rode draad vormt in het gehele onderzoek. Ze vinden dat de (centrale) overheid moet stimuleren dat het aanbod van internationale scholen in Nederland wordt vergroot.

Verschillende werkgevers pleiten ervoor dat de overheid stimuleert dat het aanbod wordt verbreed (denk bijvoorbeeld aan internationaal speciaal onderwijs). Andere werkgevers denken aan internationalisering in het reguliere onderwijs in Nederland of willen meer aandacht voor culturele sensitiviteit (*“Je ziet meer dat er in diverse talen les wordt aangeboden, maar de inhoudelijkheid rondom culturen en diversiteit ontbreekt nog.”*).

De gemeente en (in iets minder sterke mate) de provincie spelen, volgens de werkgevers, een sleutelrol in het beleid rondom internationale scholen.⁵¹ Werkgevers vinden het belangrijk dat gemeenten op regionaal niveau samenwerken.

Om ouders te helpen bij het vinden van een internationale school voor hun kind zou de (centrale) overheid een integrale informatievoorziening over internationale scholen in Nederland kunnen opzetten, waarop ouders op één plek informatie kunnen vinden over de scholen, wachtlijsten, de buurt waarin de school zich bevindt, leeftijdseisen, enzovoorts.⁵²

5.5 Betrokkenheid bij de scholen

Bedrijven en organisaties blijken behoorlijk betrokken bij het internationaal onderwijs in hun regio. Zo komt het regelmatig voor dat vertegenwoordigers van bedrijven of organisaties zitting nemen in de adviesraad (of zelfs het bestuur) van een internationale school of deelnemen aan bestuurlijk overleg. Werkgevers zorgen voor een goede relatie en open communicatie met de scholen. Daarnaast organiseert een van de werkgevers zelfs educatieve activiteiten voor leerlingen. Tien van de elf bedrijven en organisaties dragen (deels) bij aan de schoolkosten.

De betrokkenheid bij de scholen gaat bij sommige werkgevers verder dan alleen contact met de scholen zelf; zij communiceren op dit gebied ook met de gemeente en burgemeester. In Eindhoven is bijvoorbeeld een samenwerkingsverband tussen bedrijven, gemeente en de internationale scholen.

⁵¹ Tijdens de voorbereidende interviews bleek dat op dit niveau belangrijke beslissingen worden genomen over de huisvesting van internationale scholen.

⁵² Deze suggestie is ook genoemd in *Deuren Open – Advies internationale scholen* (Innovatieplatform, 2009).

Aanbevelingen

6

6 Aanbevelingen

In Nederland is veel vraag naar internationaal onderwijs, zoveel dat de helft van de internationale scholen een wachtlijst hanteert. Het aanbod van internationale scholen is van significant belang voor bedrijven en organisaties die internationale werknemers inzetten. Dat belang is vooral gelegen in de belangrijke rol die internationale werknemers toekennen aan het aanbod van internationaal onderwijs bij de aanvaarding van werk. In de volgende paragraaf blikken we eerst kort terug op de belangrijkste conclusies uit het onderzoek.⁵³ We sluiten het hoofdstuk af met een aantal aanbevelingen.

6.1 Resumerend

Het internationaal onderwijs in Nederland kan de vergelijking met het internationaal onderwijs in de ons omringende landen op kwantitatieve kenmerken goed aan: de participatie in het internationaal onderwijs ligt in Nederland, met 1,1 leerling per duizend inwoners, net boven het gemiddelde; het aanbod aan curricula is relatief breed en de school fees van de internationale scholen in Nederland zijn, zeker wanneer we over bekostigde internationale scholen spreken, doorgaans lager dan in de ons omringende landen. Binnen het internationale perspectief valt wel op dat het aantal leerlingen in het internationaal onderwijs in ons land zeer sterk is gegroeid.

Het aantal leerlingen dat in Nederland naar een internationale school gaat, is in de afgelopen vijf jaar met de helft toegenomen. Deze groei zien we in sterke mate bij de bekostigde internationale scholen, maar ook bij andere internationale scholen is sprake van groei. Het merendeel van de internationale scholen verwacht dat het leerlingenaantal verder toeneemt.

Voorals in de Randstad is de vraag naar internationaal onderwijs groot. De internationale scholen kunnen die groeiende vraag maar nauwelijks aan, getuige het feit dat de helft van hen wachtlijsten heeft. Uitbreiding van het aantal plaatsen is niet altijd makkelijk, door de grote investering die het van de school vraagt en door gebrek aan ruimte om uit te breiden. De nieuwe plaatsen zijn soms snel gevuld.

De verwachtingen die ouders van de scholen hebben, zijn zeer divers. Bij de keuze van de school voor hun kind spelen zowel inhoudelijke (curriculum, samenstelling van de school) als praktische aspecten (kosten, afstand). Ouders geven daarbij de prioriteit aan de meer inhoudelijke aspecten. Het internationaal onderwijs in Nederland voldoet aan de verwachtingen van het merendeel van de ouders.

Als knelpunten noemen ouders de beperkte keuze (uit scholen), de kosten van het internationaal onderwijs en de wachtlijsten. Een op de zes ouders van leerlingen in het internationaal onderwijs zegt dat hun kind niet naar de school van de eerste keuze gaat. Vaak is dat omdat deze school geen plaats voor hun kind heeft.

De beschikbaarheid van internationaal onderwijs speelt bij meer dan de helft van de ouders een (zeer) sterke rol bij de aanvaarding van werk in Nederland. Werkgevers merken dit ook, met name bij werving voor senior functies. Een ruim en divers aanbod van internationale scholen in de regio is van belang voor het goed functioneren van bedrijven en organisaties met internationals, al speelt het geen doorslaggevende rol bij de keuze om zich in ons land te vestigen. Het tekort aan plaatsen en beperkingen in het aanbod worden door werkgevers als belangrijkste knelpunten ingebracht.

6.2 Aanbevelingen

Vergroot de keuzemogelijkheden voor ouders

Ouders die een internationale school zoeken voor hun kind hebben doorgaans niet veel te kiezen. In veel regio's is weinig aanbod en in de regio's waar meer internationale scholen zijn gevestigd, kan het zijn dat scholen kinderen niet kunnen toelaten omdat er een wachtlijst bestaat.

⁵³ Een uitgebreidere, Engelstalige samenvatting vindt u aan het begin van dit rapport.

Er zijn drie manieren waarmee aan de groeiende vraag naar internationaal onderwijs kan worden voldaan en de keuzemogelijkheden voor ouders kunnen worden vergroot:

1. Stimuleer de vestiging van enkele nieuwe internationale scholen. Voorwaarden hierbij zijn dat er voldoende vraag is in de regio en dat er waarborgen voor de kwaliteit van het onderwijs zijn (toetsing door een erkende accreditatiecommissie of inspectie).
2. Bestaande internationale scholen ervaren drempels bij uitbreiding. Deze drempels kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op de financiële risico's die scholen nemen bij uitbreiding en het gebrek aan ruimte waar de uitbreiding plaats kan vinden. Gezien het belang dat de overheid, zowel landelijk als regionaal, hecht aan een kwalitatief sterk en divers aanbod van internationaal onderwijs mag van de overheid worden verwacht dat ze probeert de internationale scholen tegemoet te komen.
3. Experimenteer met onderwijsvormen die 'tussen' regulier en internationaal onderwijs vallen, vormen die dichter tegen het Nederlandse onderwijs aan zitten maar internationaler zijn dan bijvoorbeeld het tweetalig onderwijs. In het reguliere primair onderwijs zijn er 150 scholen die het International Primary Curriculum (IPC)⁵⁴ volgen, terwijl twee reguliere scholen voor voortgezet onderwijs een MYP-programma aanbieden. In het experiment Regelluwe scholen kan wellicht ruimte worden geboden aan vo-scholen die willen experimenteren met een DP-programma, zodat leerlingen een internationaal geldig IB-diploma kunnen halen in het regulier onderwijs.

Monitor de ontwikkeling van het aantal niet-Nederlandse internationals in Nederland

Vijf van de zes leerlingen in het internationaal onderwijs in Nederland hebben niet de Nederlandse nationaliteit. De ontwikkeling van het leerlingenaantal in het internationaal onderwijs hangt dus voor een belangrijk deel af van de ontwikkeling van het aantal niet-Nederlandse internationals in ons land. Om een adequate schatting te kunnen maken waar het aanbod van internationaal onderwijs kan worden versterkt, moet de aandacht hierbij uitgaan naar de ontwikkelingen op regionaal niveau. Dit houdt in dat er met enige regelmaat (bijvoorbeeld jaarlijks) contact wordt gezocht met bedrijven en organisaties in de regio's om te informeren welke ontwikkelingen er zijn en welke consequenties dit heeft voor de vraag naar internationaal onderwijs. Het is voorstelbaar dat de provincies de trekkers zijn van deze monitoring. Wellicht kunnen de Kamers van Koophandel hierin nog een rol spelen.

Een kanttekening is wel dat een dergelijke monitor geen lineaire voorspelling van de leerlingenaantallen oplevert: niet alle internationals hebben kinderen en niet alle ouders onder de internationals kiezen een internationale school voor hun kind.⁵⁵ Vooral werknemers met senior functies hebben kinderen en zien deze graag naar een internationale school gaan.

Bouw bruggen tussen de betrokken partijen

De noodzaak voor uitbreiding van het internationaal onderwijsaanbod in een regio is afhankelijk van ontwikkelingen waarop individuele partijen (scholen, bedrijven en organisaties, gemeenten en provincie) niet altijd voldoende zicht hebben. Tegelijkertijd is de bijdrage van deze partijen wel nodig om tot een totaal beeld van de ontwikkelingen te komen. Voor de overheid en dan, omdat het in de praktijk vaak om gemeenteverstijgende ontwikkelingen (en belangen) gaat, met name de provincie, zien we hierbij een rol als bruggenbouwer. De taak omvat bijvoorbeeld:

- het bij elkaar brengen van de betrokken partijen (internationale scholen, eventuele kandidaat-internationale scholen, bedrijven en organisaties die internationaal personeel werven, gemeenten uit de regio);
- het inventariseren van de bij de partijen aanwezige kennis (bijvoorbeeld in het kader van de monitoring op regionaal niveau, over de ontwikkelingen van vraag naar internationaal onderwijs vanuit het perspectief van de verschillende partijen);
- (het opdrachtgeven voor) de verzameling van eventueel ontbrekende informatie;

⁵⁴ Stand van zaken aan het begin van 2016 (volgens de website www.ipc-nederland.nl).

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld *Internationals over onderwijs*. (Onderzoek, Informatie en Statistiek, Gemeente Amsterdam 2015).

- het overbruggen van eventuele conflicterende belangen, bijvoorbeeld tussen scholen onderling, tussen scholen en gemeente, tussen gemeenten onderling of tussen gemeente en provincie;
- (indien er aanleiding is om het internationaal onderwijsaanbod in de regio te versterken:) het maken van een door alle betrokken partijen gedragen plan voor vervolgstappen.

De landelijke overheid (ministeries van OCW en EZ) komt in beeld als de partijen in de regio er niet samen uit komen of wanneer er zich knelpunten voordoen die niet door de regionale partijen kunnen worden opgelost, bijvoorbeeld omdat ze veroorzaakt worden door de landelijke regelgeving.

Organiseer kennisuitwisseling tussen de gemeenten

Al tijdens de voorbereiding hoorden we van contactpersonen van internationale scholen, gemeenten en provincies dat er grote verschillen zijn tussen gemeenten. Gemeenten kunnen van elkaars kennis leren door best/good practices uit te wisselen. Mede gezien de rol die we voor hen zien als bruggenbouwer kunnen ook de relevante provincies hierbij worden betrokken. Het ministerie van OCW kan als initiator van deze uitwisseling optreden.

De huidige praktijk is dat de ene gemeente meer mogelijkheden ziet om het internationaal onderwijs binnen de gemeente te ondersteunen dan de andere. In de praktijk kunnen internationale scholen uit verschillende gemeenten met een vergelijkbaar verzoek aan hun gemeentebestuur daarop sterk uiteenlopende reacties krijgen, bijvoorbeeld omdat de ruimtenormering die de gemeenten hanteren voor internationale scholen van elkaar verschilt. Scholen kunnen dit als 'willekeur' ervaren. Voor een deel komt dit door een gebrek aan ervaring met internationaal onderwijs, soms ook doordat de mogelijkheden niet bekend zijn. Zo kan de kennis over hoe internationale scholen worden bekostigd door het ministerie ontbreken waardoor de gemeente uitgaat van de standaardformule voor berekening van de huisvestingsbehoefte. De scholen krijgen via de IGBO- en IGVO-regelingen meer bekostigd, hetgeen leidt tot een lager aantal leerlingen per bekostigde groep. Omdat elke gemeente een Verordening Onderwijshuisvesting heeft (of moet hebben) en er een modelverordening door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is gemaakt, kan de VNG erbij worden betrokken om zo gemeenten te ondersteunen. Hiermee kan ook worden voorkomen dat elke gemeente zijn eigen normen hanteert.

Overigens maken we uit de gesprekken met bedrijven en organisaties op dat zij ook niet altijd op de hoogte zijn van wat het internationaal onderwijs in Nederland te bieden heeft en voor welke leerlingen het bekostigde internationaal onderwijs is bedoeld. De voorlichting van bedrijven en organisaties over internationaal onderwijs zien we als een taak voor het ministerie van OCW en de NFIA.

Voorkom dat ouders meerdere keren aanmeldingskosten moeten betalen

De schaarste in het aanbod maakt dat ouders hun zoon of dochter soms bij verschillende internationale scholen in hun regio aanmelden om het risico dat hun kind niet geplaatst kan worden te beperken. Bij elke aanmelding betalen ouders aanmeldingskosten. Deze ouders betalen dus een prijs voor de schaarste. Dat is niet fair. We stellen voor dat de scholen met elkaar afspreken dat deze kosten maar één keer in rekening worden gebracht en uiteindelijk terechtkomen bij de school die het kind aanneemt. Voorwaarden hierbij zijn dat de tarieven voor de aanmeldingskosten gelijk worden getrokken (om te voorkomen dat hierover conflicten tussen scholen ontstaan) en dat wordt bijgehouden welke ouders hun kind hebben aangemeld voor een internationale school. Een bijeffect van dat laatste is dat het meer inzicht geeft in hoeveel verschillende kinderen er worden aangemeld en daarmee meer inzicht geeft in de (deels wellicht onvervulde) vraag naar internationaal onderwijs.

Bijlage 1

De opzet van het onderzoek

B1

B1 De opzet van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit vijf onderdelen:

- een voorbereidende fase, waarin we aan de hand van deskresearch en een aantal strategische interviews met belangrijke stakeholders een eerste beeld hebben geschetst van de situatie van internationale scholen in Nederland;
- een analyse van benchmarkgegevens, om het aanbod aan internationale scholen in Nederland en de geselecteerde buitenlandse landen in kaart te brengen;
- een enquête onder internationale scholen in Nederland, om naast kwantitatieve gegevens meer inzicht te krijgen in ontwikkelingen en knelpunten;
- een enquête onder ouders van leerlingen van internationale scholen in Nederland, om hun overwegingen om in Nederland te gaan werken en hun ervaringen met het internationaal onderwijs in ons land in kaart te brengen;
- interviews met internationale bedrijven en organisaties, om een beeld te krijgen van de mate waarin de aanwezigheid van internationaal onderwijs een rol speelt bij de keuze van vestiging in ons land en welke invloed de aanwezigheid van dergelijk onderwijs heeft op de werving van internationaal personeel.

Hieronder zijn de verschillende onderdelen verder uitgewerkt.

Vorbereidende fase

Om een eerste beeld te kunnen schetsen van de situatie van internationale scholen in Nederland hebben we een aantal organisaties benaderd die vanuit verschillende invalshoeken betrokken zijn bij het internationaal onderwijs in Nederland. In tabel 1 presenteren we een overzicht van de organisaties die we in deze eerste onderzoeksfase hebben geconsulteerd.

Tabel 1 Stakeholders die in voorbereidende fase zijn geïnterviewd

Soort stakeholder	Geïnterviewde organisatie(s)
Het Rijk	Ministerie van OCW, ministerie van EZ en de NFIA
Een provincie	Noord-Brabant
Twee grote gemeenten	Rotterdam en Amsterdam
Samenwerkingsverband bekostigde internationale scholen in Nederland	Dutch International Schools (DIS)
Belangenorganisatie internationale scholen in Nederland	Stichting Internationaal Onderwijs (SIO)
Twee grote internationale scholen	Een internationale school in Den Haag en een internationale school in Amsterdam
Ondernemersorganisatie	VNO-NCW

De helft van de gesprekken heeft face to face plaatsgevonden, de andere helft telefonisch. De onderwerpen die aan de orde kwamen, waren de ontwikkelingen binnen internationaal onderwijs in Nederland; de verwachtingen ten aanzien van de groei van internationale scholen; het aanbod aan internationaal onderwijs in Nederland; knelpunten die zich voordoen bij internationaal onderwijs in Nederland; eventuele effecten van deze knelpunten op het vestigingsklimaat; de rol die de overheid (ministeries van OCW en EZ, provincie, gemeente) kan vervullen ten aanzien van internationaal onderwijs.

Naast de gesprekken is een aantal relevante documenten bestudeerd. De bevindingen uit de voorbereidende fase dienden als input voor de ontwikkeling van de enquêtes voor internationale scholen en ouders en de interviewleidraad voor internationale bedrijven en organisaties.

Analyse benchmarkgegevens

Voor de benchmark van internationale scholen waarin Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland met elkaar worden vergeleken, is gebruikgemaakt van data van The International School Consultancy (ISC).⁵⁶ Deze organisatie verzamelt al meer dan dertig jaar gegevens over internationaal onderwijs en beschikt over een actueel en historisch databestand. ISC

⁵⁶ www.iscresearch.com.

verzamelt haar gegevens door deskresearch aangevuld met eigen veldwerk (schoolbezoeken). Vrijwel alle kwantitatieve data in hoofdstuk 2 is afkomstig van ISC. Hieronder volgen een paar kanttekeningen bij deze data:

- Een van de uitgangspunten die ISC hanteert bij haar benadering van internationale scholen is dat Engels geheel of gedeeltelijk de voertaal op deze scholen is. Voor onze benchmark zijn alleen de gegevens gebruikt van scholen die *daarnaast* een internationaal curriculum aanbieden (bijvoorbeeld IB) of een nationaal curriculum van een ander land dan het land waar de internationale school is gevestigd.
- ISC verzamelt geen gegevens over bijvoorbeeld Duitse, Franse, Japanse internationale scholen, tenzij Engels geheel of gedeeltelijk de voertaal is op deze scholen.
- Als we de gegevens van ISC over leerlingenaantallen in het internationaal onderwijs in Nederland vergelijken met de kwantitatieve gegevens die we zelf hierover hebben verzameld (zie paragraaf 3.1), zien we dat ISC enerzijds enkele scholen mist en dat ze anderzijds het aantal 'internationale' leerlingen op enkele scholen wat overschat. Gemiddeld genomen lijken deze afwijkingen elkaar grotendeels op te heffen.
- Op onderdelen beschikt ISC niet over aanvullende gegevens van alle internationale scholen in een land. In de tabellen benoemen we daarom steeds het aantal scholen waarvan we informatie hebben. Over internationale scholen in Ierland kon ISC, buiten de kwantitatieve gegevens, geen aanvullende inhoudelijke gegevens leveren.
- ISC onderscheidt drie groepen scholen: scholen voor primair onderwijs, scholen voor voortgezet onderwijs en scholen die zowel primair als voortgezet onderwijs aanbieden (*all age ranges*). De meeste scholen vallen onder de laatste categorie. Uitsplitsing naar primair en voortgezet onderwijs is bij die scholen niet mogelijk.
- Buiten het 'historisch' overzicht van de leerlingenaantallen (in paragraaf 2.1) presenteren we in de tabellen de meest actuele gegevens waarover ISC beschikt. Deze zijn verzameld in 2015 en 2016.

De gegevens van ISC riepen een aantal vragen bij ons op. Om deze reden is contact gezocht met enkele scholen en organisaties die de internationale scholen in een land vertegenwoordigen. Met behulp van deze stap konden de gegevens van ISC beter geïnterpreteerd worden. Helaas zijn we (ondanks verscheidene pogingen) niet met alle landen in contact gekomen.

Voor Nederland volgden we voor de verrijking een apart traject, via een digitale enquête.

Digitale enquête onder internationale scholen

De enquête onder internationale scholen in Nederland omvatte vragen over de samenstelling van de leerlingenpopulatie, de ontwikkelingen hierin, het gebruik van wachtlijsten en eventuele knelpunten die de school ervaart. Ter aankondiging van de enquête hebben alle internationale scholen in Nederland een brief ontvangen waarin het ministerie van OCW tezamen met het ministerie van EZ, DIS en SIO de scholen verzocht om deel te nemen.

Begin mei 2016 is aan 44 locaties van internationale scholen in Nederland een e-mail gestuurd met daarin een verzoek om een digitale vragenlijst in te vullen. Twee weken na het versturen van deze e-mail heeft er een rappel plaatsgevonden onder scholen die de enquête nog niet hadden ingevuld. Om een zo hoog mogelijke respons te krijgen, maar ook om een aantal zaken uit de ingevulde vragenlijsten verhelderd te krijgen (bij een deel ontbraken bijvoorbeeld de gegevens over leerlingenaantallen), is vervolgens telefonisch contact gezocht met een aantal internationale scholen.

In totaal zijn 36 vragenlijsten ingevuld. Een deel van de internationale scholen heeft dit voor meer afdelingen of locaties gedaan, daardoor dekken de ingevulde vragenlijsten de volledige populatie internationale scholen in Nederland.

De enquête is aangeboden in een Engels-, Frans-, Duits- en Nederlandstalige versie. Scholen konden zelf kiezen welke versie ze wilden gebruiken: 23 respondenten kozen voor de Engelse versie van de vragenlijst, elf voor de Nederlandse, één voor de Franse en één voor de Duitse.

Digitale enquête onder ouders

De enquête onder ouders van leerlingen van internationale scholen in Nederland omvatte vragen over factoren die een rol spelen bij de keuze voor de school, de aanvaarding van werk in Nederland en de keuze van de woonplaats. Daarnaast zijn er vragen gesteld over de indruk van internationaal onderwijs in Nederland in vergelijking tot internationaal onderwijs buiten Nederland en eventuele knelpunten die ouders ervaren. Ook deze enquête is aangeboden in een Engels-, Frans-, Duits- en Nederlandstalige versie waaruit de ouders een keuze konden maken.

Om de ouders te bereiken, zijn alle internationale scholen in Nederland per e-mail benaderd met het verzoek om een link naar een digitale vragenlijst voor ouders door te sturen naar de ouders van de leerlingen (van de internationale afdeling) van de school, bijvoorbeeld via de nieuwsbrief van de school. Om een goede spreiding over de regio's te krijgen, hebben we actief geworven onder scholen.

Van tevoren werd een respons van 400 ouders beoogd. In totaal hebben 1177 ouders de enquête ingevuld. Ruim driekwart van hen maakte gebruik van de Engelse versie; bijna twintig procent van de ouders vulde de Nederlandse versie in; de overige ouders (in totaal 5%) kozen voor de Franstalige of Duitse vragenlijst (tabel 2).

Tabel 2 Respons enquête onder ouders van leerlingen van internationale scholen in Nederland

	Aantal	Percentage
English	906	77%
Nederlands	209	18%
Français	34	3%
Deutsch	28	2%
Totaal	1177	100%

In totaal hebben ouders van 23 internationale scholen aan de enquête meegewerkt. Het merendeel van deze scholen (20) is een internationale school die bekostiging van de Nederlandse overheid ontvangt. Gemiddeld hebben per school iets meer dan vijftig respondenten de enquête ingevuld.

Interviews internationale bedrijven en organisaties

Tot slot is het perspectief van de werkgever in het onderzoek betrokken door middel van telefonische interviews. In totaal waren er twaalf interviews beoogd, verdeeld over vier soorten werkgevers:

- drie internationale bedrijven die zich recent in Nederland hebben gevestigd;
- drie internationale bedrijven die zich al enige jaren geleden in Nederland hebben gevestigd;
- drie Nederlandse bedrijven die actief werven onder internationals;
- drie internationale organisaties.

Voor de werving van respondenten heeft de NFIA een lijst met mogelijke contactpersonen samengesteld. Deze zijn vervolgens via e-mail benaderd voor een interview, begeleid door een (digitale) brief waarin het ministerie van OCW tezamen met het ministerie van EZ, DIS en SIO de bedrijven/organisaties verzocht om deel te nemen.

In de praktijk bleek het lastig om de interviews te realiseren in verband met de drukke agenda's van de beoogde respondenten en de naderende zomervakantie. Er zijn herhaaldelijk uitnodigingen verstuurd via e-mail en daarnaast is geprobeerd telefonisch contact te leggen. Uiteindelijk zijn er elf van de twaalf interviews afgenomen, waarbij de verdeling over de vier soorten werkgevers is veranderd. Er is rekening gehouden met spreiding over verschillende regio's. Tabel 3 geeft een overzicht van de respons.

Tabel 3 Respons interviews internationale bedrijven en organisaties

Soort werkgever	Aantal interviews	Regio
Internationaal bedrijf recent gevestigd	2	Amsterdam (2)
Internationaal bedrijf enige jaren geleden gevestigd	1	Brabant
Nederlands bedrijf dat werft onder internationals	5	Brabant (2), Den Haag, Amsterdam en Overijssel
Internationale organisatie	3	Den Haag (2) en Gelderland
Totaal	11	

De interviews zijn gevoerd aan de hand van gestructureerde itemlijsten. De onderwerpen die zijn uitgevraagd, zijn de mate waarin de aanwezigheid van internationaal onderwijs een rol speelt bij de keuze van internationale bedrijven voor vestiging in ons land, de invloed die de aanwezigheid van dergelijk onderwijs heeft op de werving van internationaal personeel, eventuele knelpunten die bedrijven ervaren en wat zij, met betrekking tot het internationaal onderwijs, van de Nederlandse overheid verwachten. De interviews duurden twintig tot dertig minuten en zijn (afgestemd op de respondent) in het Engels of Nederlands afgenomen.

Bijlage 2

Internationale scholen in Nederland

B2

B2 International scholen in Nederland

School	Primary	Primary	Secondary
AFNORTH International School	'buitenlands'	✓	✓
Amsterdam International Community School (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
Arnhem International School (Primary Department)	bekostigd	✓	
Arnhem International School (Secondary Department)	bekostigd		✓
De Blijberg International Primary School	bekostigd	✓	
Deutsche Internationale Schule Den Haag	'buitenlands'	✓	✓
Elckerlyc International School	bekostigd	✓	
European School (Bergen)	'buitenlands'	✓	✓
European School The Hague (Rijnlands Lyceum)	bekostigd	✓	✓
Groningse Schoolvereniging International Department	bekostigd	✓	
Haagsche Schoolvereniging International Department	bekostigd	✓	
International School Almere	bekostigd	✓	✓
International School Amsterdam	privaat	✓	✓
International School Breda (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
International School Delft	bekostigd	✓	
International School Eerde	privaat	✓	✓
International School Eindhoven (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
International School Groningen (Maartenscollege)	bekostigd		✓
International School Het Rijnlands Lyceum Oegstgeest	bekostigd		✓
International School Hilversum Alberdink Thijm (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
International School of The Hague (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
International School Twente (Prinseschool)	bekostigd	✓	
International School Utrecht (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
International Secondary School Twente (Het Stedelijk Lyceum)	bekostigd		✓
Letterland International Primary School	bekostigd	✓	
Lighthouse Special Education	bekostigd	✓	
Lycée Français Vincent van Gogh La Haye (+ Annexe Amsterdam)	'buitenlands'	✓	✓
Rotterdam International Secondary School	bekostigd		✓
The American International School of Rotterdam	'buitenlands'	✓	✓
The American School of The Hague	'buitenlands'	✓	✓
The British School in the Netherlands	privaat	✓	✓
The British School of Amsterdam	privaat	✓	✓
The Japanese School of Amsterdam	'buitenlands'	✓	✓
The Japanese School of Rotterdam	'buitenlands'	✓	✓
United World College Maastricht (Primary and Secondary)	bekostigd	✓	✓
Violschool International Primary School	bekostigd	✓	
Totaal		31	26

Bijlage 3

Tabellenbijlage

B3

B3 Tabellenbijlage

Tabellen en figuren bij Hoofdstuk 2

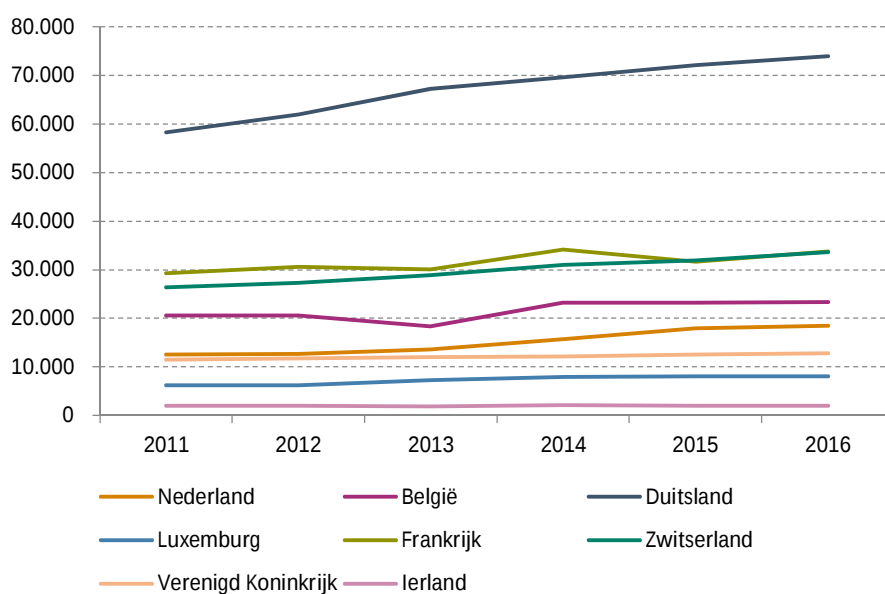
Tabel 1 Aantal leerlingen in het internationaal onderwijs per 1000 inwoners, per land (2015)
(bronnen: ISC; CIA The World Factbook)

	Aantal inwoners*1000 (2015)	Aantal internationale scholieren (2015)	Aantal leerlingen/ 1000 inwoners
Luxemburg	570	8.025	14,1
Zwitserland	8.122	31.920	3,9
België	11.324	23.215	2,1
Nederland	16.948	17.931	1,1
Duitsland	80.854	72.099	0,9
Frankrijk	62.814	31.685	0,5
Ierland	4.892	2.070	0,4
Verenigd Koninkrijk	64.368	12.606	0,2
Alle 8 landen	249.892	199.551	0,8

Tabel 2 Leerlingen in het internationaal onderwijs, per land (2011-2016) (bron: ISC Research 2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nederland	12.509	12.740	13.636	15.706	17.931	18.427
België	20.548	20.570	18.387	23.210	23.215	23.352
Duitsland	58.241	61.961	67.208	69.553	72.099	73.892
Frankrijk	29.244	30.580	30.046	34.115	31.685	33.749
Ierland	1.963	1.981	1.893	2.162	2.070	2.077
Luxemburg	6.253	6.253	7.230	8.002	8.025	8.080
Verenigd Koninkrijk	11.438	11.715	12.085	12.180	12.606	12.779
Zwitserland	26.328	27.312	28.840	31.004	31.920	33.629
Totaal	166.524	173.112	179.325	195.932	199.551	205.985

Figuur 1 Ontwikkeling van het leerlingenaantal in het internationaal onderwijs, per land (2011-2016)
(bron: ISC Research 2016)

Tabel 3 Meest voorkomende nationaliteiten van leerlingen op internationale scholen, per land (bron: ISC Research 2016)

	Nederland	België*	Duits-land*	Luxem-burg*	Frankrijk*	Zwitser-land	Verenigd Koninkrijk	Ierland
% van totaal leerlingen	69%	19%	30%	24%	18%	63%	52%	59%
<i>Nationaliteit:</i>								
Amerikaans	914	603	3284	195	804	1867	2137	58
Belgisch		316						
Brits	1501	734	1003	373	720	2551	1262	
Chinees	12		22			72		
Duits	26	23	8735		1	136		
Frans	78		178	57	2236	1458	72	
Indiaas	503		90			43		
Iers								998
Italiaans				67		64	34	
Japans	19		250				45	
Luxemburgs				101				
Nederlands	2095	37					122	
Russisch			132			290		
Spaans	34				9			81
Zuid Koreaans	20		459					
Zwitsers						3069		

* Bij deze landen is de nationaliteit van een minderheid van de leerlingen bekend (<50%).

Tabel 4 Percentage internationale scholen met een wachtlijst, per land (bron: ISC Research 2016)

	n (%N)	% scholen met wachtlijst
Nederland	24 (59%)	58%
België	18 (56%)	50%
Duitsland	30 (21%)	50%
Frankrijk	4 (6%)	*
Ierland	0	*
Luxemburg	2 (29%)	*
Verenigd Koninkrijk	10 (30%)	70%
Zwitserland	35 (43%)	66%
Gemiddeld	123 (30%)	60%

* We beschikken over te weinig informatie uit deze landen om verdere uitspraken te doen.

Tabel 5 Gebruik van toelatingscriteria (bron: ISC Research 2016)

	n (%N)	% scholen met toelatingscriteria
Zwitserland	66 (80%)	18%
België	25 (78%)	16%
Frankrijk	51 (78%)	16%
Nederland	34 (83%)	12%
Verenigd Koninkrijk	26 (79%)	12%
Duitsland	67 (48%)	10%
Luxemburg	5 (71%)	0%
Ierland	3 (50%)	0%
Gemiddeld	277 (68%)	14%

Tabellen bij Hoofdstuk 3

Tabel 6 Hebben er over de afgelopen jaren gezien belangrijke veranderingen plaatsgevonden in de samenstelling van de leerlingenpopulatie?

	Aantal	Percentage
Ja	15	42%
Nee	19	53%
Ik weet het niet	2	6%

Tabel 7 Welke belangrijke veranderingen hebben plaatsgevonden in de samenstelling van de leerlingenpopulatie? (n=15)

	Aantal
Verandering van bedrijven/organisaties waar de instroom van onze leerlingen aan gerelateerd is	7
We krijgen meer aanmeldingen voor het voortgezet onderwijs	7
Leerlingen blijven langer bij ons op school	6
We krijgen meer aanmeldingen voor het primair onderwijs	5
Een toename van leerlingen met de Nederlandse nationaliteit	4
De gemiddelde leeftijd van de leerlingen wordt lager	1
De gemiddelde leeftijd van de leerlingen wordt hoger	1
Een afname van leerlingen met de Nederlandse nationaliteit	1
Anders*	4

* Onder 'Anders' noemen scholen bijvoorbeeld dat er verschuivingen zijn in de nationaliteiten van de leerlingen.

Tabel 8 Op welke wijze heeft uw school de bezuiniging op de aanvullende bekostiging opgevangen? (n=24)

	Aantal	Percentage
We vragen een hogere school fee	21	88%
We teren in op onze financiële middelen	6	25%
We hebben de klassen vergroot	3	13%
We hebben geschapt in de voorzieningen die we aanbieden (sport, cultuur, zorg, et cetera)	2	8%
We hebben sponsors gezocht	1	4%
We hebben andere aanvullende financieringsbronnen gezocht	1	4%
Anders*	3	13%

* Onder 'Anders' melden scholen onder andere een bijdrage uit een Europees fonds en een scherpe budgettering.

Tabel 9 Heeft uw school afspraken gemaakt met een of meer bedrijven of organisaties over het (minimum) aantal kinderen dat op uw school geplaatst moet worden?

	Aantal	Percentage
Ja	5	14%
Nee	31	86%

Tabel 10 Heeft uw school een wachtlijst voor leerlingen?

	Aantal	Percentage
Ja	18	50%
Nee	18	50%

Tabel 11 Heeft de wachtlijst gevolgen voor het toelatingsbeleid van uw school? (n=18)

	Aantal
Ja	7
Nee	11

Tabel 12 Welke gevolgen heeft de wachtlijst voor het toelatingsbeleid van uw school? (n=7)

	Aantal
Broers en zussen van de leerlingen krijgen voorrang	5
Kinderen van werknemers van bedrijven waarmee onze school afspraken heeft, krijgen voorrang	2
De toelatingseisen worden strikter gehandhaafd	2
Kinderen die de Nederlandse taal (nog) niet machtig zijn, krijgen voorrang	1
De toelatingseisen zijn verzaamd	1
Uitbreiding van de capaciteit is versneld	1

Tabel 13 Ervaart uw school knelpunten?

	Aantal	Percentage
Ja	28	78%
Nee	8	22%

Tabellen bij Hoofdstuk 4

Tabel 14 Aantal kinderen per leeftijdsgroep (n=1177)

	Aantal kinderen	Percentage (van de ouders)
0 - 3 jaar	19	2%
4 - 10 jaar	664	56%
11 - 16 jaar	526	45%
17 - 19 jaar	189	16%
Totaal	1398	

Tabel 15 Aantal kinderen per schoolsoort (n=1177)

	Aantal kinderen	Percentage (van de ouders)
Voorschool	68	6%
Primair onderwijs	693	59%
Voortgezet onderwijs	350	46%
Anders*	52	4%
Totaal	1356	

* Onder 'Anders' noemen ouders bijvoorbeeld het diploma Program, Middle School (including MYP) en High School.

Tabel 16 Heeft u of uw partner de Nederlandse nationaliteit (eventueel naast een andere nationaliteit)? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Ja	409	35%
Nee	768	65%

Tabel 17 Was deze school uw eerste keus? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Ja	995	85%
Nee	182	15%

Tabel 18 In welke mate zijn de verwachtingen die u van te voren van de school had uitgekomen? (n=1177)

	Aantal	Percentage
In zeer sterke mate	25%	297
In sterke mate	44%	523
In redelijk sterke mate	22%	254
In enige mate	6%	65
Verwachtingen zijn niet uitgekomen	3%	32
Ik weet het niet/geen mening	1%	6

Tabel 19 De afstand naar school en de tijd die nodig is om op school te komen

	N	Minimum	Maximum*	Gemiddelde
Afstand naar school (in km)	1167	0	90	8,54
Reistijd naar school (in minuten)	1169	0	180	20,43

* De maximum waarden lijken erg hoog. Mogelijk is dit foutief ingevuld of heeft de ouder de heen en terugreis opgegeven.

Tabel 20 Heeft u bij het zoeken van een geschikte school voor uw kind(eren) knelpunten ondervonden? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Ja	443	38%
Nee	734	62%

Tabel 21 Heeft uw kind (of hebben uw kinderen) eerder internationaal onderwijs buiten Nederland gevolgd? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Ja	364	31%
Nee	813	69%

Tabel 22 Gaat uw kind nog naar een zaterdagschool (of weekendschool) waarin ze onderwijs krijgen in de taal en cultuur van het land waar u of uw partner vandaan komt? (n=1177)

	Aantal	Percentage
Ja	116	10%
Nee	1061	90%

Tabel 23 Wat is uw indruk van het internationaal onderwijs in Nederland in vergelijking tot het internationaal onderwijs buiten Nederland? (n=364)

	Aantal	percentage
Positief	87	24%
Overwegend positief	118	32%
Neutraal	92	25%
Overwegend negatief	40	11%
Negatief	21	6%
Ik weet het niet/geen mening	6	2%

Tabel 24 Draagt uw werkgever of de werkgever van uw partner bij aan de schoolkosten? (n=1173)

	Aantal	Percentage
Ja	411	35%
Nee	762	65%

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl